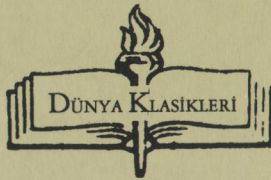

RACINE

77

BAYAZIT

Çeviren:
Reşat Nuri Darago

Cumhuriyet

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ: 77

BAYAZIT

Bayazıt'ın hazırlanmasında, MEB Fransız Klasikleri dizisinde yayınlanan ilk baskısı temel alınmış ve çeviri dili günümüz Türkçesine uyarlanmıştır.

Yayına hazırlayan : Egemen Berköz
Dizgi : Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı : Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.
Aralık 1999

RACINE

BAYAZIT
(BAJAZET)

Çeviren:
Reşat Nuri DARAGO

75. yıl coşkusuyla...

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir ulusun, diğer ulusların edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelemesi; zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir. İşte çeviri etkinliğini, biz, bu bakımdan önemli ve uygarlık davamız için etkili saymaktayız. Zekâsının her yüzünü bu türlü yapıtların her türlü süne döndürebilmiş uluslarda düşüncenin en silinmez aracı olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyatın, bütün kitlenin ruhuna kadar işleyen ve sinen bir etkisi vardır. Bu etkinin birey ve toplum üzerinde aynı olması, zamanda ve mekânda bütün sınırları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi ulusun kitaplığı bu yönde zenginse o ulus, uygarlık dünyasında daha yüksek bir düşünce düzeyinde demektir. Bu bakımdan çeviri etkinliğini sistemli ve dikkatli bir biçimde yönetmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk aydınlarına şükran duyuyorum. Onların çabalarıyla beş yıl içinde, hiç değilse, devlet eliyle yüz ciltlik, özel girişimlerin çabası ve yine devletin yardımıyla, onun dört beş katı büyük olmak üzere zengin bir çeviri kitaplığımız olacaktır. Özellikle Türk dilinin bu emeklerden elde edeceği büyük yararı düşünüp de şimdiden çeviri etkinliğine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okurunun elinde değildir. 23 Haziran 1941.

Milli Eğitim Bakanı
Hasan Âli Yücel

RACINE'İN ÖNSÖZLERİ

Bayazıt, 1672 yılının başlarında ilk kez oynanmış ve pek büyük bir başarı kazanmıştır.

Yapıt aynı yıl yayınlandı. Başına şu satırlar konulmuştu:

“Bu tragedyanın konusu, henüz hiçbir tarih kitabında bulunmamakla birlikte, pek gerçektir. Aşağı yukarı otuz yıl önce Osmanlı padişahlarının sarayında geçen bir maceradır. O tarihlerde Kont de Cézay İstanbul'da büyük elçi bulunuyordu. *Bayazıt*'ın ölüm olayının bütün ayrıntılarını öğrenmişti; Fransa kiralı sarayında birçok kimse, bu olayı anlattığını hâlâ anımsatırlar. Bunlar arasında Chevalier de Nantouillet de vardır. Öyküyü kendilerine borçlu olduğum gibi, ondan bir tragedya çıkarmak düşüncesini de yine kendilerine borçluyum. Tragedyamı kurarken bazı noktalarını değiştirmek zorunda kaldım. Fakat bu değişiklikler pek önemli olmadığı için göstermeye gerek yoktur. Dikkat ettiğim şey, halkın göreneklerinde hiçbir değişiklik yapmamak olmuştur. Türklerin tarihine ve İngilizceye çevrilmiş

olan yeni “Osmanlı İmparatorluğunun Tarihi”ne aykırı hiçbir olaya yer vermemeye özen gösterdim. Kendisine söylediğim bütün güçlükler üzerinde beni aydınlatmak iyiliğini gösteren Monsieur de la Haye’in görüşlerine hele pek çok teşekkür borcum vardır.”(1)

Klasik yayınların başında bulunan önsöz, 1676’da yazılmış olup çevirisi şudur:

“Babil”i (2) alan Türk İmparatoru Sultan Amurat yahut Morat’ın (3) dört erkek kardeşi vardı. Birincisi olan Osman kendisinden önce üç yıl saltanat sürmüş ve yenileri tarafından öldürülmüştür. İkincisinin adı Orcan’dı. (4) Amurat onu saltanatının başlarında öldürttü. Üçüncüsü ise, büyük umutlar veren Şehzade Bayazıt’tı ki tragedyanın kahramanıdır. Amurat, Bağdat’ın fethine kadar ya maksatlı, yahut sevgisinden ona dokunmadı. Bağdat’ı aldıktan sonradır ki utku kazanan padişah, öldürülmesi için İstanbul’a buyruk gönderdi. Bu buyruk hemen hemen anlattığım biçimde yerine getirildi. Amurat’ın bir erkek kardeşi daha vardı ki sonraları Sultan İbrahim adıyla padişah olup aptal diye tehlikesiz sayılmıştı. Bugün padişah olan Sultan Mehmet bu İbrahim’in oğlu ve Bayazıt’ın yeğenidir.”

(1) Racine’in söz ettiği yapıt, Paul Rycout’nun 1670’te R. Briot tarafından çevrilen “Osmanlı İmparatorluğunun Bugünkü Tarihi”dir. M.de la Haye ise, Fransa’nın İstanbul büyükelçisi olup ülkesine 1671’de dönmüştü.

Şehzade Bayazıt’ın macerasını “Floridon yahut Sakınmasız Aşk” adlı öyküsünde Kont de Cézzy’den aktararak anlatan Segrais, padişahın o tarihte İran’da bulunduğunu belirtir.

Bazı tarihçiler, Racine’i gerçeği az çok bozmakla suçlamışlardır. Hele Donneau du Visé, Racine’in bu tragedyaı esinlendiği olayın gerçekliğinden kuşku duyduğunu “Mercure galant” da yazmıştır.

(2) Bağdat.

(3) Murat.

(4) Orhan.

“Bayazıt’ın ölümüyle ilgili bilgiler henüz hiçbir tarih kitabında yoktur. O acıklı olay sarayda geçtiği zaman Kont de Cézzy İstanbul’da büyükelçi bulunuyordu. Bayazıt’ın aşk, Sultan Hanımın da kıskançlık öykülerini öğrendi. Hatta, Karadeniz Boğazına bakan Sarayburnu’nda dolaşırken Bayazıt’ı birkaç kez gördü. Zarif, efendi görünüşlü bir şehzade olduğunu söylerdi. Daha sonraları, öldürülme olayını yazdı. Fransa’ya döndükten sonra da öyküyü onun ağzından işittiklerini anımsayan birçok seçkin kimse vardır.”

“Okurlardan bazıları, bu kadar taze bir öyküyü sahneye koyma cüretinde bulunulmasına şaşacaklar. Fakat tragedya sanatı kuralları arasında beni bu girişimimden alıkoyacak bir şey görmedim. Doğrusu, bu kadar taze bir olayı bir tragedya konusu olarak kullanmasını, hele seyircilerden birçoğunun tanımış olduğu kahramanları sahneye koymasını hiçbir yazara salık vermem. Tragedya kişileri büsbütün başka bir gözle görülmeli. Hatta denebilir ki kahramanlara karşı beslenen saygı, bizlerden uzaklaştıkları oranda artar. Ülke uzaklığı, zaman yakınlığını bir dereceye kadar giderir. Çünkü halk -deyim yerindeyse- bin fersahla bir yıl arasında pek fark gözetmez. Bu nedenle, tiyatromuzda Türk kişiler, çağdaş olmakla birlikte yücelik gösterirler. Görenekleri büsbütün başkadır. Sarayda yaşayan şehzadeler ve öteki kimselerle tanışlığımız o kadar az ki onları sanki başka bir çağda yaşayan insanlar gibi görüyoruz.”

“Atinalılar da Persleri az çok bu gözle görürlerdi. Örneğin Aiskhylos, belki henüz sağ olan Kserkses’in annesini bir tragedyasına koymakta, hele bu hükümdarın yenilmesinden sonra Pers sarayında tutulan yası Atina tiyatrosu-

sunda anmakta duraksamadı. Oysa Aiskhylos, Kserkses'in yenilmiş olduğu Salamis çarpışmasında kendi de bulunmuştu. Maraton'daki yenilgisine de tanık olmuştu. Çünkü Aiskhylos bir savaşı olup eskiçağ tarihlerinde adı çok geçen ve Pers gemilerinden birine cesaretle saldırdığı sırada ölen ünlü Kynegiros'un kardeşıydi.”

BAYAZIT

KİŞİLER

BAJAZET (BAYAZIT), Sultan Murat'ın kardeşi.

ROXANE (ROKSAN), Sultan Murat'ın gözdesi.

ATALİDE, Osmanoğulları soyundan.

ACOMAT (AHMET), sadrazam.

OSMİN (OSMAN), sadrazamın sırdaşı.

ZATİME, Roxsan'ın cariyesi.

ZAİRE, Atalide'nin cariyesi.

Olay İstanbul'da, başka bir deyişle Bizans'ta padişah sarayında geçer.

BİRİNCİ PERDE

SAHNE I

AHMET, OSMAN.

AHMET

Gel benimle. Sultan hanım burayı onurlandıracak.
O zamana kadar konuşur, birbirimize anlatırız.

OSMAN

Gözüme bile yasak edilen bu yerlere
Ne zamandır giriliyor efendimiz?
Eskiden böyle bir küstahlığın sonu ölümdü.

AHMET

Olup bitenleri öğrendiğin zaman.
Benim buralara girmeme şaşmayacaksın.

Ama boş yere konuşmayalım Osman.
Seni ne sabırsızlıkla bekledim,
İstanbul'a döndüğüne de nasıl sevindim!
Uğrumda çıktığın o uzun yolculukta
Öğrendiğin gizleri bana da söyle.
Gözünle gördüklerini olduğu gibi anlat.
Unutma ki Osmanlı Devletinin talihi
Bana diyeceğine bağlıdır Osman.
Orduda ne gördün? Padişah ne yapıyor?

OSMAN

Efendimiz, hükümdarına bağlı Bağdat,
Ordumuz tarafından sarılmasına şaşmadı.
İranlılar toplanarak yardıma koşuyor ve
Sultan Murat'ın ordugâhına yaklaşıyorlardı.
O da, yararsız bir kuşatmadan bıkmış,
Bağdat'ı kendi haline bırakmak ister gibiydi.
Başaramadığı saldırıları yinelemeden
Savaşı sürdürmeye hazır, İranlıları bekliyordu.
Tez davranayım dedim; ama bilmez değilsiniz ki
Ordugâh İstanbul'dan hayli uzaktır.
Bin türlü engelle karşılaştım; o yüzden
Öğrenemediğim işler de vardır belki.

AHMET

Yiğit askerimiz ne yapıyordu o sırada?
Padişaha içtenlikle bağlı mıdır?
İçlerinden ne geçtiğini sezemedin mi Osman?
Murat sözünü hâlâ geçirebiliyor mu?

OSMAN

Kendisine bakılırsa hoşnuttur; hatta
Parlak bir utku bekler gibiydi.
Ama tasasız görünmek çabası boş,
Çünkü ne etse içi rahat değil.
Gönlündeki kuşkuları da yenerek
Askere kendini sevdirmek sevdası da boşuna.
Ele geçirdiği gücü sağlamlaştırmak için
Zorundan sıyrılmak istediği
O yüce ordunun yarısına kıyacak
Kadar düşmanı olduğunu unutmuyor.
Askerin söylediklerini kendim de duydum:
O askerden korkar, asker de ondan.
Dil döküşleri aşağılamanın etkisini silmedi.
Asker, sizi görmediğine sızlanıyor.
Ve buyruğunuz altında utkuya güvenerek
Dövüştüğü o tatlı günleri özlemle anıyor.

AHMET

Sanırmısın ki hâlâ eski şanımlı ve adımı
Onlara istek verecek kadar etkilidir?
Yine peşimden gelirler mi acaba?
Sesimi duyunca tanırırlar mı dersin?

OSMAN

Kavga nasıl bitecek, ona göre davranacaklar:
Padişahın yenip yenmemesini beklemeli.

Her ne kadar ona istemeyerek başeğiyorlarsa da
Giriştikleri işi desteklemek zorundalar.
Bunca yılın şan ve onurunu unutamayacaklardır,
Ama başarı yine yazğıya bağlı.
Ulu gönüllerine uygun olarak Murat
Bağdad savaş alanında kazanırsa
Göreceksiniz ki İstanbul'a dönerken
Kesin söz dinlemenin örneği kesileceklerdir.
Ama her şeyin üstünde olan yazğı
Parlayan geleceğini söndürmeye yüz tutar da
Onu kaçmaya yöneltirse, bu başarısızlığını
Fırsat bilerek küstahlaşacaklar, hiç kuşku duymayın,
Ve savaşın yitirilmesine neden diye
Tanrı'nın Murat'a yardımcı olmadığını söyleyecekler.
Ancak, dolaşan sözlere inanılırsa
Bundan üç ay önce yola çıkardığı
Bir köleyle gizli buyruklar göndermiş.
Ordugâh şaşırmış, Bayazıt'ı merak ediyor,
Murat'ın şiddetli bir önlem olarak
Kardeşinin başını istemiş olmasından kuşkulanıyordu.

AHMET

Oydu amacı. Köle buraya vardı.
Getirdiği buyruğu gösterdi, fakat bir şey olmadı.

OSMAN

Ne, Efendimiz? Sizden bağlılık haberini
Getirmeden padişah karşısına nasıl çıkacak?

AHMET

O köle bu dünyada değil artık,
Bir buyrukla Karadeniz'in dibine atıldı.

OSMAN

Fakat padişah, geciktiğini görünce
Elbette nedenini soracak, önlem alacak,
Ne yanıt vereceksiniz?

AHMET

O zamana kadar belki
Daha büyük işler çıkarırım başına.
Murat'ın beni yok etmeyi aklına koyduğunu
pek iyi bilirim;
Döndüğü zaman bana ne yapacağından da haberim var.
Görüyorsun: askeri benden soğutmak için
Savaşa, dövüşmeye bensiz gitmiştir.
Orduyu kendisi yönetiyor, bana da
Bir kentte anlamsız bir görev bıraktı.
Yakışır mı Osman bir vezire bunlar?
Ama bu boş zamanları gereğince kullandım:
Ona korkulu geceler hazırladım;
Elbette pek yakında haberini alacak.

OSMAN

Nasıl? Ne yaptınız?

AHMET

Umarım ki bugün Bayazıt
Niyetini bildirecek. Roksan da birlikte.

OSMAN

Roksan mı dediniz? Avrupa ile Asya'nın
Sarayına döktüğü o güzeller arasından
Murat'ın seçtiği Roksan mı, Efendimiz?
Söylendiğine göre hepsinden çok onu severmiş;
Hatta bir erkek oğul beklenmeden sultan payesi
vermek istemiş.

AHMET

Dahasını yaptı Osman; kendisi seferdeyken
Onun her şeyi yönetmesini buyurdu.
Padişahlarımızın acımasız göreneğini bilirsin:
Kardeşlerini, kendi yerlerine pek fazla yaklaştıran
Bir soydan olmanın onurundan yararlanmaya
Pek öyle izin verdikleri görülmemiştir.
Böyle bir korkusu olmayan ahmak İbrahim
Her türlü tehlikeden uzak, çocuk gibi yaşıyor.
Ne yaşamasının değeri var, ne ölmesinin;
Acıyı kendine bakanların elinde kalmış.
Fakat, korku ve kıskançlık uyandıran öteki,
Murat'ın hep canını almak istediğini biliyor.
Çünkü Bayazıt, öteden beri beğenmez

Padişah çocuklarının boş vakit geçirmelerini.
Henüz delikanlıyken savaşmak istedi
Ve savaşın soylu sınavını buyruğumda geçirdi.
Onu dövüşmede sen de gördün,
Askeri peşine taktığına sen de tanıksın;
İlk utkunun gençlere verdiği zevki ve şanı
Nasıl tattığını sen de biliyorsundur.
Fakat acımasız Murat, kuşkusuna rağmen,
Devletçe beğenilen bir oğlu olmadan
Kardeşini kinine feda edemiyor ve
Osman Oğullarının aile bağlarına dokunmuyordu.
İşte, bir vakit olsun dilediğini yapmayan Murat
Bayazıt'ı saraya kapatıp bıraktı
Gitti. Fakat istedi ki Roksan, davasını benimseyerek
Kardeşinin yazgısına kesin egemen olsun
Ve kuşkların en ufağı üzerine
Başka neden aramadan canına kıysın.
Yalnız kalınca ben, haklı bir öfkeyle
O kardeşin yanına döner oldum.
Sultan hanımla görüştüm; ama amacımı belli
etmeyerek
Murat'ın geri gelmesinin kuşkulu olduğunu,
Asker arasındaki söylentileri, savaşın kararsızlığını
anlattım;
Bayazıt'a acındım, değerinden söz ettim,
Gözü önünde olduğu halde kıskanç ellerce
Sanki karanlığa atılmış değerinden.
Daha ne diyeyim? Kendinden geçen sultan hanım
Onu görmekten başka şey istemez oldu.

OSMAN

Ama, aralarına aşılmaz engeller diken
O kıskanç gözleri aldatabilir miydiler?

AHMET

Belki anımsarsın: yalan bir haber.
Murat'ın öldüğünü bildirmişti.
Sultan hanım o habere inanır görünerek
Ağlamalarıyla herkesi de inandırmaya koyuldu;
Gözyaşlarını gören cariyeler şaşırıldılar.
Talihli Bayazıt'ın bekçileri sarsıldı;
İnsanlar da onları büsbütün gevşetince
Ellerindeki tutsaklar o kargaşada görüşebildiler.
Roksan şehzadeyi gördü ve
Aldığı buyruğu ondan saklı tutamadı.
Bayazıt sevimlidir, kadının hoşuna giderse
Kurtulacağını anladı ve hoş gitmekte gecikmedi.
Her şey ona yardımcıydı: özeni, inceliği,
Açığa vurulan bu gizle aralarındaki birlik.
Gizli tutulmaktan şiddetlenen istekler.
Ve konuşamamanın delirten üzüntüsü...
Her ikisinin cesareti, düştükleri tehlike
Gönülleriyle yazgılarını birbirine bağladı.
Onları gözetleyecek gözler bile
Unuttukları görevlerini artık göremez oldular.

OSMAN

Nasıl? demek Roksan onlara ilk önce açılarak
Gönül ateşini belli etmekten çekinmedi!

AHMET

Daha bildikleri yok. Şimdiye kadar
Atalide biliniyor bu aşkın kahramanı diye,
Atalide, Murat'ın babasının kardeş çocuğudur;
Hatta, onun çocuklarıyla birlikte büyüdü.
Sözde odur şehzadenin sevdiği,
Fakat Roksan'a aracılıktan başka şey yapmıyor
Ve kendisi seviliyormuş gibi görünerek
Sultan hanımın sevilmesine razı oluyor.
Durum böyleyken Osman, biri de, öteki de
Beni elde etmek için bana da Atalide'yi söz verdiler.

OSMAN

Seviyor musunuz yoksa efendimiz?

AHMET

İster miydin ki bu yaşında
Aşkın ezici egemenliğine gireyim?
Yıllarla, yorgunlukla katılaştan bu yürek
Sonu gelmez bir eğilimin aldatıcı çekiciliğine
kapılıns mıydı?
Gözümde başka çekiciliği var:
Onda sevdiğim, atalarının soyudur.

Bu kadın sayesinde yaklaştığım Bayazıt
Haberi olmadan beni desteklemiş olacak.
Padişahlar hiçbir vezirine güvenemez,
Hangisi olursa olsun, yaptığından ürkerler.
Ölüsüne bile sahip olmak isterler;
Kaygılardır bizi vakitsiz göçtüren.
Tehlikeyi duydukça bana bağlanan Bayazıt
Bugün beni saymakta, okşamakta.
Tahta çıkar da sağlam tutunursa
Gereksiz bir dostu herhalde tanımaz olacak.
Bana gelince, görevime, bağlılığıma
Aldırmayarak ölümümü isteyecek olursa...
Daha fazlasını söylemeyeyim Osman, fakat
Canımı almak için bir hayli uğraşacaktır.
Padişaha bağlılıkla hizmet etmeyi bilmekle birlikte
Onların keyfine hizmeti başkasına bırakırım
Ve ölsün dediler diye öldüğüme sevinmek
Gibi budalalığa yeltenmem.
İşte buralara o nedenle girebiliyorum,
Roksan'ın bana görünmesi de ondan.
Önceleri görünmez, sesimi duyardı yalnızca,
Korkardı çünkü saray göreneğinden.
Ama sonunda, görüşmemize engel olan
Bu üzüntülü korkudan sıyrılarak
Gönüllerimizin gözlerimizle özgürce konuştuğu
Şu ıssız yeri kendi seçti.
Kölelerden biri beni karanlık yollardan buraya getirir
Ve... Bir gelen var. Odur. Yanında sevdiği Atalide.
Dur, gitme. Hatta gerekirse
Vereceğim haberin doğruluğunu sağlamaya hazırlan.

SAHNE II

ROKSAN, ATALİDE, AHMET, OSMAN,
ZATİME, ZAİRE.

AHMET

Gerçekle olay birbirini tutuyor efendimiz,
Osman padişahı da, orduyu da gördü.
O büyüklenen Murat hâlâ kaygılıdır ama
Herkesin gönlü yine Bayazıt'a kaymakta;
Herkes istiyor tahta çıkmasını.
Bu sırada Acemler Bağdat'a yürüyor
Ve Bağdat kalesi dibinde her iki yanın
Savaşta talihini denemesi gecikmeyecekti.
Osman'ın günlerini saysam bile
Yazgı sonucu belli etmiştir artık.
Padişah şimdi ya yenmiştir ya yenilmiş.
Niyetimizi açığa vuralım, susmayalım artık,
İstanbul kapılarını ona kapayalım bugünden.
Yenip yenilmediğini düşünmeyip
Ondan gelecek haberleri gizli tutalım derim.
Kaçarsa korkunuz nedir? Fakat kazanmışsa
En çabuk karar en iyisidir.
Onu karşılamaya hazır olan halkı
Ondan soğutmakta geç kalırsınız.
Bana gelince ben, gizli düzenlerim sayesinde
Dinimizin büyüklerini kazanmayı bildim.

İnancıyla her şeye inanan ulusun
Dine nasıl boyun eğdiğini bilirim.
Bırakın artık Bayazıt ışığa kavuşsun;
Şu sarayın kapılarını açın ona,
Ve tehlike işareti olan kutsal sancağı
Adını anarak sallandırın.
Bu adı sevmekte olan halk,
Onun erdemine kurban olduğunu bilir
Benim de yayılmasına çalıştığım söylentiler
Halka şöyle bir kanı verdi:
Güya Murat ona aşağı bakarak
Tahtını İstanbul'dan başka yere taşıyacakmış.
Kardeşinin düştüğü tehlikeyi açığa vuralım,
Aldığımız haince buyruğu gösterelim.
Fakat kendisi de görünsün, söylesin,
Tahta çıkmaya layık yüzünü gösterson.

ROKSAN

Yeter bu kadarı. Sözümde duracağım.
Git, adamlarını topla yiğit Ahmet
Düşündüklerini gel bana haber et,
Ben de sana gecikmeden yanıt veririm.
Bayazıt'ı göreceğim. Bir akılda olup olmadığımızı
Bilmeden önce bir şey diyemem.
Git ve gel.

SAHNE III

ROKSAN, ATALİDE, ZATİME, ZALRE.

ROKSAN

Güzelim Atalide, en sonunda
Bizim ne olacağımıza Bayazıt karar verecek.
Onunla son bir kez görüşerek
Beni seviyor mu anlayacağım.

ATALİDE

Kuşku duyacak zaman mı
Efendim? İşinizi bitirmede ivedi davranın.
Vezirin sözlerini duydunuz.
Bayazıt'ı seviyorsunuz. Yaşamının
Yarın da elinizde olduğunu biliyor musunuz acaba?
Belki de şu dakikada, çileden çıkmış Murat
Bu güzel ömrü tamamlamaya koşuyordur.
Sevgisinden bugün kuşku duymanız neden?

ROKSAN

Onun ağzından konuşur gibisiniz ama kefil olur
musunuz?

ATALİDE

Aman, efendim! Size hoş görünmeye çalışması

Sizin yaptıklarınızla daha yapacaklarınız,
Onun göze aldırıldığı tehlike ve size gösterdiği ilgi,
Hele kendi güzelliğiniz: bütün bunlar yetmez mi
ondan yana?
Sevgisine niçin inanmaz oldunuz bugün?
İyiliğinizi unutmadığına inanın.

ROKSAN

Ah! İnansam keşke de içim rahat etse!
Bari hain, beni ferahlatmak için
Ondan gelen sözleri yinelese!
Sözlerinize bilmem kaç kez inanarak
Sevgisine bel bağlar olup
Onu kendi gözümle görmek istedim.
Gizlice huzuruma getirttim onu.
Çok sevmek belki beni titizlendiriyor
Ama ne diyeyim, sizi sıkmayım,
O güzel sözlerden umar olduğum
Sevgiyi, ateşi bir daha bulmadım.
Ona padişahlık versem, yaşatsam bile
Yine hiçbir şeye güvenemeyeceğim.

ATALİDE

Sevgisinden beklediğiniz nedir acaba?

ROKSAN

Beni seviyorsa hemen almalı.

ATALİDE

Sizi alsın mı? Allah Allah! Nedir amacınız?

ROKSAN

Padişahların göreneğine uygun değil bilirim.
Bilirim ki onlar gururlu bir görenek edinmişler
Nikahla aşkı bir tutmamayı.
Kendilerini seydirmek isteyen o kadar güzel arasında
Bazı bazı bir gözdeyi seçecek olurlar.
Ama ne kadar güzel olursa olsun içi rahat değildir
O gözdenin; ona dil döken efendiye cariyedir ancak.
Cariyelikten kurtulamaz, doğurduğu erkek çocuk
Ona sultanlık sanını verse bile
Yalnızca Murat oldu o sanın
Aşkının belirtisi olmasını isteyen.
O sanı bana verdiği gibi gücünü de verdi
Ve kardeşini yaşatıp yaşatmamayı bana bıraktı.
Fakat, günün birinde beni nikah etmeye
Söz vermeyen yine o Murat'tır.
Başka isteği olmayan bense
Öteki iyiliklerini hep unuttum.
Ama kendimi haklı göstermeye ne gerek?
Bayazıt bana her şeyi unutturdu.
Talihsizliğine karşın kardeşinden daha talihli,
İstemediği halde hoşuma gitti.
Onun için cariyeleri, askeri, vezirleri ele geçirdim:
İşte görüyorsun işi nerelere götürdüğümü.
Murat'ın bana Bayazıt üzerinde verdiği hakkı

Onu sevdiğim için iyi kullandım.
Bayazıt padişah tahtına yaklaşmış gibidir.
Bir adım daha ister: bakalım ne yapacak.
Eğer aşkıma bakmayarak o gün
Beni kendine nikah bağlarıyla bağlamaz da
Karşıma uğursuz bir göreneğin gereklerini çıkarır
Ve, ona her şeyi yapmış benden her şeyi esirgerse
Ben de ne onu sevdiğimi düşünür
Ne de kendimi yok ettiğime bakar,
İyilik bilmezi kendi başına bırakırım,
O da, kendisini kurtardığım duruma yine düşer.
İşte, Bayazıt buna karar vermeli:
Ölmesi de, yaşaması da yanıtına bağlı.
Hemen git bugün görüş de ona
Benim ağzımdan konuş demiyorum.
İsterim ki karşıma gelip
Diliyle, hııııyle yüreğini açsın, bir kuşku kalmasın;
Gizlice buraya getirilerek
Haberini olmadan karşıma çıksın.
Gidiyorum. Bu görüşmeden sonra her şeyi öğrenirsin.

SAHNE IV

ATALİDE, ZAİRE.

ATALİDE

Ah Zaire, bana olanlar oldu!

ZAİRE

Nedir?.

ATALİDE

Olaçakların hepsini şimdiden biliyorum.
Kurtarırsa beni can havli kurtaracak.

ZAİRE

Niçin efendim, ne var?

ATALİDE

Duysaydın
Roksan'ın verdiği korkunç kararı;
Ne koşullar sürdüğünü bir bilsen!
Bayazıt ya beni alır, ya ölür diyor.
Başgeerse düşün ben ne olurum,
Eğmezse ne olur ya kendisi?

ZAİRE

Anladım işin kötülüğünü. Ama doğrusu
Gönlünüz bunu çoktan sezmeliydi.

ATALİDE

Sevenlerin hangisi kendini sakınmış ki?

Her şey bize uygun görünüyordu.
Bana olduğu gibi güvenmiş Roksan
Bayazıt'ın sevgisini benden sorardı,
Onun her işini bana bırakarak
Benim gözümle görür, dilimle söylerdi ona.
Ben de sandım ki sonunda
Bu yüzden sevgilime kavuşacağım.
Yazgı bu hileme yardımcı olmadı.
Ne ederdim, Zaire, söyle ne ederdim?
Roksan'ın yanıldığını ortaya çıkarabilir.
Bu yüzden sevgiliymi yitirebilir miydim?
Roksan sevmezden çok daha önce
Seviyor ve sevildiğime kaniyordum.
Bilirsin ki çocukluğumuzdan beri
Akrabalık bağları aşkla tamamlanmıştı.
Annesinin kucağında birlikte yetiştik,
Ve Bayazıt'ın kardeşine benzemediğini gördüm.
Annesi de isteklerimizi birleştirdi seve seve.
Onun ölümüyle ayrıldık biz, ama
Görüşmediğimiz halde birbirimizden hoşlanarak
Hem sevişmeyi bildik hem de susmayı.
Ondan sonradır ki her şeyden habersiz Roksan
Beni gizli emellerine ortak etmek istedi.
Bu sevimli kahramanı sevmekten geçemeyerek
Ona yardım elini de uzattı.
Bayazıt şaşırды, minnetle kabul etti,
Saygı gösterdi kendisine: nasıl göstermezdi ki?
Ama aşk umduğuna ne kolay inanır.
Roksan, Bayazıt'tan güler yüz görüp sevinliyordu;
Biz de bu saflığını fırsat bilerek

Bıraktık, kuruntusuyla eğlensin.
Fakat itiraf etmeli, kendimi tutamadım
Ve bir gün kıskançlığa yenildim:
Sevdiğimi iyiliklerine boğan o kadın
Karşıma bütün bir devleti rakip çıkardı.
Kendini unutturmamak için her şeyi yaptı;
Yakında göreceği şan ve onuru söyledi.
Benimse elimde bir şey yok! İçimi çekerdim,
O da bana bakarak içini çekiyordu.
Nasıl ağladığımı bir Tanrı bilir.
Sonunda Bayazıt beni ferahlattı:
Göz yaşlarımı keserek bugüne kadar
Renk vermesin dedim, onun ağzından konuştum.
Heyhat, her şey bitti! Aşağı görülen Roksan
Neredeyse anlayacak yanıldığını.
Çünkü Bayazıt gizlenmekten hoşlanmaz;
Onun alıngan erdemini bilirim.
Titreyerek yardımına koşup
Sözlerini hep iyiye yormakla uğraşıyorum.
Bayazıt kendini yok ediyor. Ne olurdu, ah eskisi gibi.
Roksan'ın sözlerini ben götürsem!
Hiç değilse nasıl davranacağını öğretseydim!
Fakat onun geçmesini bekleyip
Bir bakışla, bir sözle yol gösterebilirim.
Ölmektense onu alsın, anladın mı?
Çünkü Roksan isterse, ölecek kuşkusuz.
Kendini yok edecek diyorum. Dur burada, Atalide;
Telaşlanma, bırak sevgilim bildiğine inansın.
Sanıyor musun ki herkes senin uğrunda ölmeye razıdır?

Belki Bayazıt, dileğine uyar da
Senin istediğinden çok daha iyi kendini korur.

ZAİRE

Ah, efendim, neler düşünüyorsunuz!
Ortada bir şey yokken üzölmek mi gerek?
Kuşku götürmez: Bayazıt size bayılıyor.
Üzölmeyi bırakın, yahut da göstermeyin,
Gözyaşlarınızla gönlünüzün gizini vermeyin.
Onu kurtaran el yine kurtarır elbet;
Elverir ki düştüğü yanlışlığı fark etmeden
Roksan bir ortağı olduğunu bilmesin.
Gelin, buradan başka yerlerde sızlanın
Ve görüşmelerinin hayırlı sonucunu bekleyin.

ATALİDE

Gidelim öyleyse. Ey Tanrım! İki genç
Sevgilinin hilesini günah sayıp
Birbirimizi sevmemize razı değölsen,
Suçlu benim! Cezayı da ben çekeyim hep!

İKİNCİ PERDE

SAHNE I

BAYAZIT, ROKSAN.

ROKSAN

Yazgının sizi özgürlüğe kavuşturacağı saat
Gelmıştır en sonunda şehzadem.
Beni tutan bir şey kalmadı artık; bugün
Sevginin esinlediği düşünceyi gerçekleştirebilirim.
Sanmayın elinize kolayca başarılacak,
Rahat bir saltanat verdiğimi.
Size söz verdim: olanca gücümle çalışıyorum
Düşmanlarınızı değerinizce vurmaya.
Açık bir tehlikeyi sizden uzaklaştırdım,
Üst yanı bırakılmış erdeminize.
Osman orduyu görmüş; ordu sizden yana.
Din büyükleri de hep bizimle birlikte.
Ahmet deseniz İstanbul'a kefil;
Bana gelince, sarayı dolduran

Köleler ve dilsizler buyruğumdadır hep.
Onlar bana çok oldu satalı
Yaşamlarını da, dillerini de.
Şimdi başlayın. Size açmanın yolunu bulduğum
Şanlı yolda yürüme sırası sizde.
Haksız bir dava gütmüyor,
Size kasteden eli itiyorsunuz efendim.
Eski bir görenektir bu: padişahlar
Saltanata hep bu yoldan ulaştılar.
Lakin daha hayırlı olsun diye
İlk önce gecikmiyelim her ikimiz
Birlikte mutlu olmak konusunda.
Uğrunuzda savaşırken kocama yarandığımı
Gösterin herkese beni kendinize bağlamakla,
Ve, uğurlu bir nikah kıydırarak
Verin aşkımın ödülünü.

BAYAZIT

Söylemek istediğiniz nedir efendim?

ROKSAN

Ne demek?
Birleşmemize gizli bir engel mi var?

BAYAZIT

Bilmez misiniz ki saltanatın onuru...
Ah! Söyletmeyin beni ne olur!

ROKSAN

Evet biliyorum. Eski padişahlardan biri
Bir kıyıcının hışmına uğradı ve
Karisını bir arabaya bağlayan o yaban
Asya'nın her yanına sürükledi peşinden.
Sonrakiler, Osmanoğullarının namusuna kıskanç,
Nikah işinde pek titiz davrandılar.
Ama aşk bu gibi kuruntulara uymaz.
Şu bayağı örnekleri geçelim, bakın:
Sultan Süleyman - bilirsiniz ki,
Cihana korku salan bu atanız gibi
Osmanlılığı en yükseklere çıkartan yoktur,
O Süleyman Hürrem Sultan'a göz koymuş
Ve bütün büyüklüğünü unutarak nikahına almıştı.
Oysa gözdeliğin niteliklerini taşımazdı
Biraz güzellik, birçok da şeytanlıktan başka.

BAYAZIT

Doğru. Ama bakın, elimde ne var?
Süleyman neydi, ben neyim?
Erkli bir padişahı Süleyman;
Mısır'ı egemenliği altına almış,
Osmanlıların kırıldığı Rodos.
Savunucularının mezarı olmuştu.
Tutsak Tuna'nın ıssız kıyıları,
Acem ülkesinin küçültülen sınırı,
Yakıcı iklimlerinde yola getirilen Afrikalılar
Her şeyden vazgeçip buyruğuna boyun eğmiştiler.

Neyim ben? Ne beklersem halktan, ordudan beklerim.
Benim ancak talihsizliğimi biliyorlar.
Talihsizim, yasaklıyım, tahta umutsuzum:
Gönülleri sıkmak değil, kazanmalıyım.
Zevk içinde bizi gören o gönüller acıyacak mı
Tehlikede olduğuma ve sizin doğruluğunuzainanacak mı?
Kendimi Süleyman 'a benzetmeyim, ama
Zavallı Osman 'ın pek yakında öldürölüşünü anımsayın.
Ayaklanan yeniçeri başları,
Kana susadıklarını belli etmemek için,
Onu yok etme nedenini
Böyle bir uğursuz nikah işinde buldular.
Daha ne diyeyim? Onlara güvenebilirsem
Belki, zamanla, daha ileri atılırım.
Acele etmeyelim. Şimdilik izin verin de
Hak ettiğiniz ödölü vereyim.

ROKSAN

Anladım, efendim. Sakınmasız davranmışım.
Gözünüzden hiçbir şey kaçmadığını görüyorum.
Benim bu tez aşkımın sizi
Sürükleyebileceği en küçük tehlikeyi sezmişsiniz.
O sevdanın kişiliğinize, onuruza
Zarar vermesinden korkuyorsunuz. Peki, inandım.
Fakat beni almazsanız uğrayacağınız
Daha büyük tehlikeleri düşündünüz mü?
Biliyor musunuz ki benden başka size yar olan yoktur,
Ki her şeyden önce bana yaranmalı
Ki saray kapıları benim elimde,

Onları ister açar, ister kaparım;
Ki canınız benim elimdedir
Ve ancak ben sizi sevdikçe yaşarsınız?
Beğenmediğiniz aşkım olmasa
Yeryüzünde iziniz kalmayacağını da biliyor musunuz?

BAYAZIT

Evet, her şeyi size borçluyum. Ve sanıyorum ki
Ülkenin bana boyun eğdiğini görünce
Hepsini size borçlu olduğumu
Benden duymanız şanınıza yetecek.
Yadsıdığım yok. Dilim de söylüyor;
Saygımdan da anlayacaksınız:
Canımı borçluyum size; sayenizde yaşıyorum.
Sonunda istediğiniz...

ROKSAN

Hayır, istemiyorum...
Uydurma bahanelerle sıkma beni artık.
Niyetin benimkinden büsbütün başka;
İyilik bilmez, bir daha zorlamam seni.
Seni hiçten yükselttim: dön o hiçliğe.
Kim tutacak beni? İlgisizliğine
Daha başka kanıt mı gerek?
Üstüne titrediğimin farkında mısın, hain?
Düşüncelerinde aşkın bir izi var mı?
Ah! Anlıyorum amacını! Sanıyorsun ki
Kendimi kurtarmak için seni kurtaracağım;

Sana bu kadar sıkı bağlandıktan sonra
Çıkarlarımızın birleştğini sanıyorsun.
Ama ben hâlâ kardeşinin iyiliğine güveniyorum:
Beni sevdiğini bilirsin. Fakat öfkelenirse de
Senin hain kanını akıtarak kurtulurum
Ve ölümün beni haklı çıkarır.
İnanmazlık etme. Gidiyorum. Hem de şimdi.
Bayazıt, dinleyin: Gönlüm sizdedir. Kendi
Kendinizi yok ediyorsunuz.
Beni buradan dışarı bırakmaya görün:
Pişmanlık zamanı henüz geçmedi.
Kendinden geçmiş bir sevdalığı zorlamayın.
Ağzımdan kaçan bir söz, yaşamınıza mal olur.

BAYAZIT

Canım elinizde. İsterseniz alabilirsiniz,
Belki ölümüm işinize de yarar:
Talihi yardımcı Murat sizi bağışlayarak
Gönlündeki tahta yine oturtur..

ROKSAN

Gönlü mü? İstese de ah, sanıyor musun ki
Senin gönlünde yaşama umudunu yitirirsem
Böyle tatlı bir kuruntudan sonra
Başka türlüüne katlanarak,
Senin için yaşayamazken yaşayabileceğim?
Hain, sana dediklerim beni yok edebilir
Kuşkusuz; böyle teslim olmamalıyım.

Fırsat bileceksin. Evet, doğrusu
Tasladığım büyüklük yalandı hep.
Hevesim, sevincim senin elinde,
Fakat ölürsem arkamdan sen de ölürsün.
Seni korumaya çalışmamın sonu bu muydu!
İçini çekiyorsun, şaşırдың mı yoksa?
Söyle, sürdür.

BAYAZIT

Tanrım, söyleyebilsem!

ROKSAN

Nasıl? Ne dediniz? Duyduğum nedir?
Benden saklı gizliniz mi var?
İçinizden geçeni bilmeyecek miyim?

BAYAZIT

Bir daha diyorum efendim: karar sizin.
Tahta çıkacaksam doğru yoldan olsun.
Yahut size kurban olmaya hazırım.

ROKSAN

Yeter bu kadarı. İsteddiğin olacak.
Hey! Nöbetçiler gelin!

SAHNE II

BAYAZIT, ROKSAN, AHMET.

ROKSAN

İş bitti Ahmet.
Size diyeceğim yok, gidebilirsiniz.
Sultan Murat padişahımdır.
Gidin. Saray kimseye açılmasın artık,
Ve her şey yerli yerinde dursun.

SAHNE III

BAYAZIT, AHMET.

AHMET

Neler duydum efendimiz! Nasıl da şaşırdım!
Ne olacaksınız? Ya ben ne olacağım?
Nedir bu değişiklik? Kimden bileyim bunu?
Hey Tanrım!

BAYAZIT

Dur, şaşırma kendini.
Roksan öfkelenmiş, öç peşinde.
Bir engel var öncesiz, birleştiremez bizi.
Paşa, haberin olsun: kendini kolla,
Ve bana bel bağlama, kararını ver!

AHMET

Nasıl?

BAYAZIT

Sığınacak yer arayın hepiniz.
Yüzümden düştüğünüz tehlikeyi bilirim.
Hakkınızı bir gün vermek isterdim amma,
İş işten geçti. Unutun artık hepsini.

AHMET

Birden çıkan bu iş nedir efendim?
Az önce her şey yolundaydı sarayda.
Onu da, sizi de coşturan ne olsa gerek?

BAYAZIT

Nikahıma almamı istiyor, Ahmet!

AHMET

Peki, ama,
Saltanat göreneği izin vermez.
Ama bu görenek o kadar sert midir ki
Canınıza kıyınca yadek uyasınız?
Görenekten önce sizin kurtulmanız gerek,
Hele, damarlarınızda son kanım taşıdığınız
Osmanoğullarını ölümden kurtarmak!

BAYAZIT

Bu zavallıları alçaklık pahasına
Kurtarmak hayli pahalıya mal olur.

AHMET

Niçin böyle görüyorsunuz efendim?
Süleyman'ın işinden bugün kim söz ediyor?
Oysa Süleyman, sizin
Karşılaştığınız tehlikelere uğramış değildi.

BAYAZIT

Dengim olmayan bir kadını almakla mı
Canımı böyle tehlikelerden kurtaracağım?
Süleyman'ın buna benzer bahaneye gereksinimi yoktu.
Cariyesi kendini bağışlattı;
O da, kaçınılmaz bir nikaha katlanmadan
Gönlünü isteğiyle verdi sevgilisine.

AHMET

Ama Roksan'ı seviyorsunuz.

BAYAZIT

Yeter bu kadarı.
Durumumdan sandığınız kadar yakınmıyorum.
Ölüm bana beterin beteri gözüküyor;

Daha gençken peşinizden kovaladım onu.
Ve kapandığım o uğursuz zindan
Ölümü bana daha yakından gösterdi.
Murat ise, beni yirmi kere karşılaştırdı
Ölümlle, o ölüm ki kararsız bir ömrün sonudur.
Yaşamaktan elemsiz vazgeçemeyeceğim heyhat!
Kusura bakma, Ahmet; beni her şeyden
Üstün tutan o değerini bilmediğim
Gönüllere yeri ile acıyorum.

AHMET

Ah! Ölürsek de sizin yüzünüzden!
Bir sözünüz hepimizi kurtarır amma.
İstanbul halkının en çok saydığı
Ve her işinde örnek edindiği,
Dinin kutsal bekçileri
Yiğit yeniçeriden burada kalanlar
Padişahların saltanat sürmek üzere
Geçtikleri Babı Hümayuna götürmeye hazırdır.

BAYAZIT

Pekâlâ, Ahmet! O kadar seviyorlarsa
Beni Roksan'ın elinden kurtarsınlar!
Gerekliyorsa kırım saray kapılarını
Onlarla birlikte içeri girin.
İstemediğim bu kadının kocası olmaktan
Kanlar içinde saraydan çıkmak yeğdir.
Belki o kargaşada yolunu bulup
Bir atılışla kendimi kurtarırım;

Dövüşürken de sizi beklerim,
Siz de o sırada yetişirsiniz yardımıma.

AHMET

Evet amá, ne yolda yardım etsem
Roksan'ın bir vuruşla hınç almasını önler miyim?
O vakit bu çabam ancak,
Adamlarınızı boş yere suçlamaya yarar.
Söz verin: Uğradığınız tehlikeden kurtulunca
Verdiğiniz sözün ne olduğunu anlarsınız.

BAYAZIT

Ben mi?

AHMET

Sıkılmayın. Osmanoğulları
Antlarına körü körüne bağlanamaz.
Silahının gücüyle dünyayı
Fetheden o kahramanlara bir bakın.
Utkuda serbestlik bulmuş, sözlerini tutmak ellerindeyken
Devlet hikmetinden başka kaygıları olmamıştır.
Ve böyle bir ulu saltanatın yarısı
Verilip tutulmamış söz üstüne kuruldu.
İleri geri söyledim...

BAYAZIT

Bilirim, Ahmet

Devlet gereğinin nerelere götürdüğünü.
Fakat canlarını esirgemeyen o kahramanlar
O canı hainlik pahasına kurtarmazdılar.

AHMET

Ne yılmaz cesaret, ne sarsılmaz inanç
Ki ölürlen bile hayranıyım onun!
Bir kuruntu yüzünden yitmeli mi
Bir anda!.. Aman, gelmesi ne nimet!

SAHNE IV

BAYAZIT, ATALİDE, AHMET.

AHMET

Ah, efendim, benimle birlikte olun,
Kendini yok ediyor!

ATALİDE

Onunla bunu görüşmeye geldim.
Ama çekilin. Onun canına susamış Roxsan
Saray kapısının örtülmesini istedi.
Ancak pek uzaklaşmayın efendim,
Belki çok geçmeden geri çağırılırsınız.

SAHNE V

BAYAZIT, ATALİDE.

BAYAZIT

Eh! Sizden ayrılma vakti şimdi geldi.
Benim yalanımla sizin ustalığınız cezasını buluyor.
Yazgıya hiçbir önlemlerle karşı duramadım.
Ya sizden vazgeçmek, yahut ölmek gerekti.
Bize yakışmıyan bu önlemler neye yaradı?
Ölümüm gecikmiş oluyor: İşte vardığım sonuç.
Size demiştim ama başka türlü istediniz.
Sizi üzmemeye çalıştım elden geldiği kadar
Ah, güzelim, bunlara değer veriyorsanız
Beni sultan hanımla karşılaşmaktan kurtarın!
Gözyaşlarınız belli eder sizi, saklayın,
Hele şu ayrılmayı pek uzatmayın.

ATALİDE

Hayır efendim. Karayazılı bir kadına
Talihe karşın bu kadar sözünüzde durabilirdiniz.
Beni korumak istemeniz çok pahalıya mal oluyor.
Karar vermeli: beni bırakıp saltanat sürmek gerek.

BAYAZIT

Sizi bırakmak mı!

ATALİDE

Öyle istiyorum. İyice düşündüm.
Şimdiye dek, türlü kıskançlığa yenilip
Bayazıt'ın bensiz yaşıyabileceğine
Bir türlü akıl erdiremedim doğrusu.
Ve sevgimi elimden alan kadın
Ara sıra gözümün önüne gelince
- Bağışlayın, sevenler böyledir hep!-
Ölümünüz bana o kadar ağır gelmiyordu.
Fakat bu tasarlanmış ölümün
Korkunçluğunu henüz algılamış değildim.
Şimdi gördüğüm gibi sizin karşımda
Esenleşeceğiniz aklıma gelmiyordu.
Efendim bugün biliyorum artık
Ölümü ne dirençle karşıladığınızı.
Son anında gönlünüzün, bana
Sevgisini bildirmekten hoşlandığını biliyorum.
Heyhat! Zayıf bir yüreğe acıyın,
Atalide yıkımınıza nasıl dayanır!
Uğratmayın beni hiçbir sevgilinin
Gözyaşlarını tüketmemiş dertlere!

BAYAZIT

Aman kıyarsam şu andan tezi yok
O uğursuz nikahı, siz ne yaparsınız?

ATALİDE

Düşünmeyin benim ne olacağımı

Efendim, belki boyun eğerim yazğma.
Kimbilir? Acımda belki avuntu bulurum.
Gözyaşlarım arasında düşünürüm ki
Benim için ölümü göze almıştınız,
Ve sağsınız fakat, benim sayemde.

BAYAZIT

Hayır! bu acı evlenmeyi görmeyeceksiniz!
Sizden vazgeçmemi buyurdukça,
İsteğinin yerine gelmesine
Layık olmadığınızı görmekteyim.
Ne demek! çocukluğumuzda doğmuş
Ve sessizce birlikte büyümüş o aşk,
Yalnızca ellerimin dindirdiğı gözyaşlarınız
Ve sizden ayrılmayacağım diye içtiğim antlar,
Bütün bunların sonu ihanet mi olacak?
Kimi alacakmışım? Söyleyim mi kim?
Kendi çıkarına düşkün bir cariyeyi.
Bir cariyeye ki bana ölümle gözdağı verip
Ya beni, ya ölümü beğen diyor.
Oysa düştüğüm tehlikeyi gören
Atalide, o Atalide ki soyunu yadsımaz,
Sevdasını bile bana fedaya hazır.
Ah! Bu yüzden kurtulacaksa,
Başımı götürsünler o kıskanç padişaha!

ATALİDE

Beni ele vermeden kurtarabilirsiniz canınızı.

BAYAZIT

Söyleyin. Elimden gelirse yapayım.

ATALIDE

Sultan hanım sizi seviyor. Öfkesine bakmayıp
Ona hoş görünmeye katlanır da
Güzellikle anlatırsınız ki bir gün...

BAYAZIT

Demek istediğınızı anladım, fakat istemem.
Sanmayın ki bu günde
Alçak bir umutsuzluğa düşerek
Çıkabileceğim tahtın yükünden korkup
Ölümlle kurtulmaya çalışacağım.
Belki de atılganlığıma kapılmaktayım
Ama, soyumuzun büyüklerini örnek tutarak,
Rahat yaşamı aşağı görüp
O kahramanlar sırasında ün salarım diyorum.
Ama hırsım ne olursa olsun
Saf bir sevgiliyi artık aldatmam.
Kurtulmak için size söz verdim; boşuna!
Yalan bilmeyen ağızımla gözlerim
Ona hoş görünmek istediğim zaman
Büsbütün başka etki yapacak
Soğuk duruşlarımdan da anlayacak
Hiçbirinin içimden gelmediğini.
Ah! öfkesine yalnızca kendi canım kurban olsaydı.

Ona dert anlatma yolunu kaç kez bulmuştum.
Hele her şeyden kuşkulanarak
Size dokunmasından korkmasaydım!
Buna mı yalandan söz verecekmişim!
Yalan yere ant mı içecekmişim!
Böyle alçaklıklar...
Ah, onun aşkını bu kadar düşünmeseydiniz
Bana böyle yollara sapmayı
Buyurmaktan kendiniz utanırdınız.
Ama yine yalvarmanıza razı değilim.
Roksan'a gidiyorum şimdi. Hoşça kalın!

ATALİDE

Bırakmam!
Gelin, hain, ben götüreyim sizi.
Gizinizin hepsini ben söyleyeceğim ona:
Madem ki sevgilim, gözyaşıma bakmayarak,
Önümde ölmekten zevk alır gibidir.
İstemeseniz de Roksan bizi birleştirecek,
Çünkü kanına susadığı ben değil, sizsiniz!
Ve böylelikle, bana sakladığınız
Ölüm görünümünü ben hazırlamış olacağım size!

BAYAZIT

Aman, ne yapıyorsun!

ATALİDE

Hain, sanır mısın ki

Düşünmüyorum onurumu senin kadar?
Sanır mısın ki seni söyletirkén
Yüzümün kızarması her şeyi açığa vurmadı?
Neredeyse ölecek dediler sizin için.
Fakat benim ölmem kesinken
Benim size yaptığımı bana yapamazsınız, iyilik
bilmez!

Tatlı bir söz belki yeterli gelir,
Roksan belki yüreğinde sizi bağışlar,
Siz de görüyorsunuz süre verdiğini!
Sizden ayrılırken veziri çıkardı mı?
Nöbetçilerin sizi yakaladığını gördü mü?
Ve kendinden geçip benden yardım isterken
Döktüğü yaşlar sevgisini göstermedi mi bana?
Belki de belirsiz bir umuda bağlanmış,
Elinden silahlarını düşürecek bir umuda.
Gelin, efendim, sizin de benim de canımızı kurtarın.

BAYAZIT

İyi... Fakat ne söyleyebilirim ona?

ATALİDE

Ah! Büyüklük gösterin, bana sormayın bunu.
Diyeceğinizi fırsat esinler, yahut Tanrı.
Haydi. İkinizin arasında görünmeyim.
Ya sizin, ya da benim telaşım ele verebilir ikimizi de.
Haydi... Ben yoğun dedim bu işte.
Söyleyin... efendim, kurtulmanız için her ne gerekse.

ÜÇÜNCÜ PERDE

SAHNE I

ATALİDE, ZAİRE.

ATALİDE

Zaire, doğru mu? Bağışlandı demek!

ZAİRE

Söylediğim gibi efendim. Cariyelerden biri,
Roksan'ın isteğini yerine getirmeye koşarak
Saray kapısında veziri karşıladı.
Bana bir şey demediler ama vezirin
Yüzündeki sevinç, hayırlı bir nedenle
Saraya çağrıldığını gösteriyordu, Hem de ortalığın
büsbütün yatıştığını.
Roksan'ın daha yumuşak davranacağı anlaşılıyor.

ATALİDE

Demek bana sevinmek de haram oldu,
Zaire; sevinç de onların, dünya da.
Fakat dediğimi yaptım, pişman değilim.

ZAİRE

Ne var, efendim? Bu yeni iş de nedir?

ATALİDE

Size anlatmadılar mı, Zaire; Bayazıt'ın
Ne kerametle bu kadar çabuk değiştiğini,
Daha doğrusu nasıl bir söz verdiğini?
Roksan kendinden geçmiş, sözünden dönmez gibiydi.
Onun gönlünü güvendirecek bir şey mi biliyor acaba?
Söyle? Alıyor mu onu?

ZAİRE

Bir şey duymadım.
Fakat bu pahaya kendini kurtarmış da
Sizin gösterdiğiniz yolu tutmuşsa,
Yani onu alacaksa...

ATALİDE

Almak mı onu!

ZAİRE

Ne! Zengin gönlünüzden, onu kurtarmak isteğiyle
Çıkan sözleri şimdi yadsıyor musunuz?

ATALİDE

Yok, yok. Ne yapmak gerekliyse onu yapacak.
Kıskançlığa da susmak düşer artık.
Bayazıt onu alırsa benim dediğimi yapmış olur.
Ah kıskançlık, seni yenen erdemimi
Say da verdiğim öğütlere seninkileri katma;
Onu başkasının kollarında bana gösterme de
Aşkımın zoruyla çıktığı taht üstünde
Göstermeye çalış bana üzüntü vermeden!
Evet, kendimi yeniden buldum, hep oyum ben;
Beni sevmesini istedim, Zaire, seviyor beni.
Ve bugün hiç değilse şöyle bir umudum var:
Ölürsem ona layık, ondan hoşnut ölürüm.

ZAİRE

Ölmek gibi uğursuz bir isteğe nasıl kapılırsınız!

ATALİDE

Sevgimi başkasına bıraktım da, yine yaşıyorum!
Böyle bir derdi unutturacak
Ölümü yıkım mı sayarsın Zaire?
Sağ olması bana yeter. Herhalde istedim,

Hâlâ da istiyorum ne pahaya olursa olsun.
Üzülüyor mu, seviniyor muyum bilmem,
Kendisinden vazgeçecek kadar seviyorum dostumu.
Ama, heyhat! Böyle bir özveride bulunduysam da
Onun yaşamına bu kadar ilgi gösteren gönlün,
Özverisinin tanığı olamayacak kadar
Onu sevdiğini düşünmesi yerinde olur.
Haydi, anlatayım...

ZAİRE

Kendinizi tutun.
Size olanları haber vermeye geliyorlar.
Paşadır.

SAHNE II

ATALİDE, AHMET, ZAİRE.

AHMET

Neyse, bizim sevdalılar anlaştilar,
Efendim. Her yan sût liman.
Roksan artık biraz yumuşadı;
Kesin kararını da bildirdi bana.
O, bir yandan, korku içinde halka
Peygamberin sancağını gösterir
Ve Bayazıt peşimden gelmeye hazırlanırken
Ben sancağın neden çıkarıldığını
Anlatıp herkese korku salacak

Ve yeni padişahı ilan edeceğim.
Fakat izin buyurun da anımsatayım
Çabalarımaya söz verilen ödölü.
Benden, iki aşıkta gördüğünüz
Tatlı heyecanları beklemevin.
Ama, yaşama daha uygun özenlerle,
Padişahlarımızın soyuna borçlu olduğumuz
Derin saygıyla, kulluk kölelik ederek,
Başarırsam...

ATALİDE

Bunu zamanla anlatırsınız bana.
Ve zamanla beni tanıyabilirsiniz.
Neymiş ama size gösterdikleri coşkunluk da?

AHMET

Birbirine baygın iki genç sevdalı
Ateşle içini çekmez mi sanıyorsunuz?

ATALİDE

Değil ama, doğrusu şaşıyorum bu mucizeye.
Roksan onu neye karşılık bağışlamış acaba?
Roksan'ı alıyor mu?

AHMET

Galiba efendim.

Bakın, gözümün önünde geçenerlere:
Her ikisindeki bu şiddete doğrusu şaşmış
Ve sevdalılara, sevdaya, yazığıya da ilenerek
Saraydan üzüntü içinde çıkmıştım.
Limanda hazırlanmış bir gemiye
Varım yoğumdan kalan en değerli şeyleri
Yükletip yabancı ülkelere kaçmayı düşünüyordum.
İşte bunları düşünürken saraya çağrıldım;
Koştum, uçtum adeta sevinç ve umut içinde.
Sesim duyulunca saray kapısı açıldı;
İlk önce karşıma bir cariye çıkıp
Beni usulca bir daireye götürdü.
İşte orada Roksan sevgilisini dikkatle dinliyor,
Çevrelerinde her şey sessizlik içindeydi.
Ben de, sabırsızlığımı yenerek,
Gizli konuşmalarını kesmedim
Ve uzaktan tavırlarını seyrettim uzun uzun.
Sonunda kadın, ruhunu yansıtan gözlerle
Aşkına ant içer gibi elini uzattı.
Öteki de, sevgi dolu beliş bakışlarla
Onu nasıl sevdiğini anlatır oldu.

ATALİDE

Ah!

AHMET

O sırada beni gördüler;
Roksan: "İşte dedi, sizin de bizim de hünkârımız.

Size emanet ediyorum, paşa.
Padişahlara özgü saygı törenini
Düzenleyin; halk camide gelmesini beklesin.
Sarayda da tören hazırlanacak.”
O vakit Bayazıt'ın ayaklarına kapandım
Ve derhal huzurlarından çıkıp gittim.
Bu fırsatla, nasıl uzlaştıklarını
Olduğu gibi anlatmış olduğum
Ve efendimize saygılarımı sunabildiğim için
mutluyum.
Beslediğim bu saygıya değerini de vereceğim,
ant içerim.

SAHNE III

ATALİDE, ZAİRE.

ATALİDE

Haydi, gidelim; rahatlarını bozmayalım.

ZAİRE

Ah, efendim, inanın...

ATALİDE

Ne inanacağım?
Bu seyire ben de mi katılacağım?
Gördün ya, olan olmuş. Evlenecekler.

Roksan hoşnut; öteki sevgisinden söz ediyor.
Yakınmıyorum. Böyle olsun diyen benim.
Fakat aşkını herkesten kıskanarak
Kendini seve seve bana feda edeceği zaman,
Bana açtığı gönlü Roksan'dan
En ufak bir sözü esirgediği zaman,
Gözyaşlarımla onun acıma duygusunu uyandırmaya
Boşuna uğraşıp çaresizliğime sevindiğim zaman
Kalbinde onu inandıracak kadar
Beliğ sözler buluyor muydu acaba?
Kim bilir, belki de, haberi olmadan
Sözünü özüne tercüman etmiştir!
Belki onu görüp de hoşlanmış,
Gözlerinde yeni bir güzellik bulmuştur!
Kadın ona acıma duygusunu belli etmiştir.
Seviyor onu. Saltanat gözyaşlarına başka anlam
veriyor.

Aşkın buncası soylu bir ruha dokunur.
Bir talihsizi perişan etmeye yetmez mi şunlar?

ZAİRE

Bu utku henüz kesin değil, efendim.
Durun hele.

ATALİDE

Hayır. Boşuna ne yadsıyacağım?
Derdime dert katmaktan hoşlanmam.
Canını kurtarmak için nelere katlandığını biliyorum.

Gözyaşlarımla onu Roksan'ın yanına gönderirken
Dediğimi yapmasın demiş değilim.
Fakat tanık olduğum esenleşmeden,
Sevgi ve acının verdiği heyecandan sonra
Anlattıkları gibi kendinden
Gececek kadar sevinmiş olmadığını biliyorum.
Sen de düşün, söyle: kendimi aldatıyor muyum?
Niçin bu niyetten yalnızca ben habersizim?
Bayazıt'ın talihine yabancı mıyım o kadar?
Kendisinin de beni aramaması yakışır mı?
Fakat pişmanlıktandır belki
Yanıma gelmeye cesaret edememesi.
Onu bu yükten de kurtarayım.
Beni bir daha görmez.

ZAİRE

Geldiler, efendim.

SAHNE IV

BAYAZIT, ATALİDE, ZAİRE.

BAYAZIT

İşte, konuştum, buyruğunuz yerine getirildi.
Artık yaşamım için endişe etmeyin efendim.
Onur ve namus bu kazancımı
Haksız göstermese mutlu olurum,
Hele beni gizlice ayıplayan yüreğim

Roksan gibi beni bağışlayabilse.
Fakat her neyse, işte elimde silah. Özgürüm;
Ve sessizliğe yargılı, yardımınıza muhtaç olmadan
Acımasız bir kardeşin sevgilisini
Burada elinden almaya uğraşabileceğim.
Hem de erkekçe tehlikeye atılıp
Onunla yabancı illerde gerçekten savaşarak
Halkı ve orduyu kazanmaya çalışacağım.
Hangimiz haklıyız? Şanımız karar versin.
Nedir gördüğüm? Ne oldu? Ağlıyor musunuz?

ATALİDE

Yok, efendim.
Mutluluğunuza bir şey demiyorum.
Adil Tanrı nasıl olsa edeceği bunu size.
Engel olmadığımızı siz de bilirsiniz.
Siz de gördünüz ki her zaman
Yaşamınız tek endişem olmuştur.
Ölümden kurtulmanız benim ölmeme bağıydı;
Canımı tasasız bağışladım size.
Hakkım, gerçi dinleseydi gönlümü
Daha çok sevindirirdi beni öldürürken.
Fakat rakibemi yine alırdınız;
Ona kocalığın bütün bağılılığını
Gösterir, fakat buna katmazdınız
Sizde gördüğü sevgi belirtilerini.
Roksan, aldığı ödülle yetinirdi;
Ben de ölürken tatlı tatlı düşünürdüm ki
Sizi böyle bir işe zorladığım halde,

Roksan'a kavuşurken gönlünüz bendedir.
Sevginizi birlikte götürürdüm mezara.
Bırakmamış olurdu bir açık o kadına.

BAYAZIT

Ne söz edersiniz aşıktan, kocadan!
Tanrım, bu sözlerin ya n'ola anlamı?
Size geçenleri kim yanlış anlatmış böyle?
Roksan'ı ben mi severmişim? Onsuz ben mi
yaşamazmışım?
Gönlümden böyle bir Şey geçmişken
Dilim bile söyledi mi sanırsınız?
Zaten bunların birine gerek yoktu:
Roksan yine uydu eski huyuna.
Belki, başlangıçta, bu yolda gitmemden
Kendisini sevdiğim anlamını çıkarmıştır;
Ve belki, ivedi karar vermek zorunda
Kaldığı için ben söze başlar başlamaz
Daha dinlemeden, gözyaşları dökerek susturdu.
Yaşamını, talihini bana teslim etti.
Mınnet borcuma güvenerek de
Umudunu kesin bir nikaha bağladı.
Ben de, onun bu saflığına üzülüyor,
Layık olmadığım bu derin ilgiden adeta utanıyor
Roksan'ın aşk ateşine bağladığı
O sıklıkla ve utangaçlık içinde, efendim
Kendime bir kıyııcı, bir acımasız gözüyle bakıyordum.
İnanın; o acıklı dakikalarda
Sonuna kadar ustaca susabilmek için

Atalide'ye karşı duyduğum sevgiyi düşünmek gerekti.
Böyle çabaladıktan sonra gelip
Vicdan azabıma bir umar ararken
Gördüğüm nedir? Bana öfkeliniz ve
Ölümünüze neden olduğumu söylüyorsunuz!
Hatta şu anda bile görüyorum ki
Sözlerim hiç etkilemiyor gibi sizi.
Artık siz de üzülmeysin, ben de,
Boş yere üzüntüye düşmeyelim her ikimiz.
Roksan şuracıkta; bırakın, aşkım yapacağını yapsın.
Hem sizden hoşnut hem kendimden, gider,
Sözümü yalan kisvesine bürüyecek yerde,
Sevgisinde aldandığını anlatırım.
İşte geliyor zaten.

ATALİDE

Nasıl da bir tehlikeye atılıyor!
Başım için gerçeği söylemekten kaçının!

SAHNE V

BAYAZIT, ROKSAN, ATALİDE.

ROKSAN

Buyurun, efendimiz, buyurun. Görünmek zamanı geldi.
Saray halkı hep, efendisini tanısin.
Sarayı dolduran bütün bu kalabalık
Toplanmış buyruğumu beklemekte.

Davamız için kazandığım kölelerim
Sevgimin size getirdiği ilk kullarınızdır.
Ötekiler de katılacak onlara.
Ne buyursunuz, sultanım, inanır mıydınız ki
O öfke ve şiddetin yerini böyle bir aşk alacak?
Daha demin öç almayı aklına koymuş,
Son gününü yaşadığına karar vermiştim.
Fakat Bayazıt benimle konuşur konuşmaz,
Aşkın ettiği işi yine aşk bozdu.
Şaşırılmış durumunda sevgisini görür oldum;
Onu bağışladım; inanıyorum da verdiği söze.

BAYAZIT

Söz verdim evet. Ant da içtim
Size borçlu olduklarımı unutmamaya.
Ant içtim ki bu minnet borcumu
Himmet ve hizmetimle ödeyeceğim.
Böylelikle iyiliğimize kavuşursam
Bekleyeceğim o iyiliğin ürünlerini.

SAHNE VI

ROKSAN, ATALİDE.

ROKSAN

Şaşkınlık içinde donakaldım;
Düş mü bu? Yanlış mı gördüm yoksa?
Bu nasıl karşılayış? Nedir o soğuk sözler

Ki olanları hep yadsıyor gibidir?
Kendisine yaklaşırken, ona yine dost olurken
Nasıl bir umuda kapıldığımı sandı acaba?
Beni ölünceye kadar severek
Talihini ellerime bıraktığına ant içti sandım.
Beni yatıştırdığına pişman mı oldu şimdiden?
Yoksa demin ben mi aldandım?
Ah!... Fakat konuşuyordunuz sizinle. Ne diyordu
Efendim?

ATALİDE

Bana mı? Sizi hâlâ sevmekte.

ROKSAN

Canına mal olur. Herhalde öyle sanırım.
Ama, böyle bir sevinç nedeni varken,
Söyleyin, ne anlam verirsiniz
Çıkarken gösterdiği öfkeye?

ATALİDE

Böyle bir şeyin farkına varmadım.
Bana uzun uzun iyiliklerinizden söz etti.
Gönlü onları anmakla doluydu sanki.
Geldiğinde nasılsa öyle çıktı galiba.
Fakat böyle bir işi başaracağı sırada
Bayazıt'ın endişe duymasına
Ve kaygılandığını az çok göstermesine
Şaşırarak da doğru olmaz değil mi?

ROKSAN

Özrünü örtmekte pek ustasınız,
Kendisi kollıyamaz kendini sizin kadar,

ATALİDE

Ne sebeple...

ROKSAN

Yeter, efendim.
Demek istediğiniz bence sandığımızdan çok daha
açık.

Yalnız kalmak isterim; buyrun.
Bugün, bana da biraz kaygı saldı.
Bayazıt gibi benim de derdim var, düşüncem var;
Şunları kendi başıma bir düşünüyem.

SAHNE VII

ROKSAN

Bütün bu gördüklerimin anlamı nedir?
Her ikisi beni kandırmaya birlik mi olmuş?
Bu başkalık neden, ya bu sözler, bu gidiş?
Aralarında bir bakışma sezmedim mi acap?
Bayazıt şaşırmış! Atalide donakalmış!
Tanrım, bunu mu uygun gördün bana!
Düşüncesiz aşkımın varacağı bu muydu?

O acılı günlerle kaygılı geceler,
Hilelerim, dolaplarım, hainliklerim
Hep başka bir kadına mı yarayacaktı?
Yoksa kendimi boşuna mı üzüyorum
Geçici bir üzüntüden telaşlanarak?
Bir hevesti belki aşkımdan işaret sandığım.
Hilede diretmiş olamaz mı,
Bu hilenin başarılı olduğunu görerek
Biraz daha uzatmak isteyemez mi?
Yok, yok, telaş etmeyelim. Beni şaşırtan
Sevgimin çokluğudur. Atalide'ye gönül vermesinden
niçin korkmalı?

Amacı ne olabilir? Onun uğruna ne yaptı ki?
Bayazıt'ı tahta çıkarana o mudur, yoksa ben mi?
Aman, ah! Aşkın gücünü bilmez miyiz?
Atalide onu kendine bağladıysa eğer
Bize can ve tahtını borçlu olduğuna aldırır mı?
Minnet gönlündeki sevdayı yener mi hiç?
Ben bile, o iyilik bilmezden hoşlanır olunca
Kardeşinden gördüğüm iyiliği düşündüm mü?
Başka bir ilgiyle bağlı olmasa
Nikah önerim bu kadar ürkütür müydü?
Düşünmeden yerine getirmez miydi isteğimi,
Canı pahasına bile geri çevirir miydi?
Bütün bu belirtiler... O gelen de kim?
Ne isterler?

SAHNE VIII

ROKSAN, ZATİME.

ZATİME

Ah, buyurun efendim.
Ordugâhtan bir köle geldi şimdi.
Deniz yönündeki kapılar kapalı olduğu halde,
Padişahın size buyruk gönderdiğini duyan
Nöbetçiler hemen açtılar bir kapıyı.
Fakat şaşılacak şey, Orhan göndermiş onu.

ROKSAN

Orhan mı?

ZATİME

Evet, o kuzguni siyahiler ülkesinde doğmuş
Orhan ki padişahın adamları arasında
Emellerine en iyi hizmet edendir.
Sizinle hemen görüşmek istiyor.
Ama efendimize haber verdim dedim,
Ve huzurunuzda izinsiz çıkmasını diye,
Dairenizde beklemesini istedim.

ROKSAN

Yine umulmadık bir yıkım mı geliyor?

Bu buyruk ne acaba? Nasıl yanıt veririm?
Hiç kuşkusuz padişah, kaygıya düşerek,
Bayazıt'ın ölümünü bir daha ferman ediyor.
İznim olmadan canına kıyılmaz,
Burada herkes benim buyruğumda.
Fakat korumalı mı onu?
Kimdir padişahım? Bayazıt mı? Murat mı?
Birine sırt çevirdim. Ötekiyse iyilik bilmiyor.
Zaman pek dar. Bu kararsızlıkla ne yapmalı?
Şu birkaç dakika içinde atik davranalım.
Ne kadar gizlenseler de, en gizli aşk
Bir yandan açığa vurur kendini.
Bayazıt'ı kollayıp Atalide'yi şaşırtalım,
Ya sevgiliyi muradına erdirelim, ya
yok edelim haini.

DÖRDÜNCÜ PERDE

SAHNE I

ATALİDE, ZAİRE.

ATALİDE

Ah! Korku içindeyim! Haberin var mı,
Orhan'ın o uğursuz yüzünü gördüm burada.
Şu aralık gelmesi ne ürkütüyor beni!
Ne korkuyorum... Söyle, Bayazıt gördü mü onu?
Ne dedi? Sözlerime akli yattı mı?
Roksan'ı görüp yatıştırarak mı acap?

ZAİRE

Roksan izin vermeden göremez artık.
Öyle buyurdu. Kendisini beklemesini istiyor.
Belki amacı köleye göstermemektir.
Ona raslayınca, arıyormuş gibi görünmeyerek
Mektubunuzu verip yanıtını aldım.
Okuyun, ne haber verdiği anlaşılır.

ATALİDE. okuyarak.

“Bunca dolandıktan sonra, aşkınız
Beni yine hileye mi saptırmalıydı?
Fakat yaşamınız için gerekli dediğiniz
Canımı korumaya razı oluyorum.
Roksan’la görüşeceğim ve uysallık göstererek,
Minnet borcuma dair antlar içerek
Mümkünse yatıştıracağım. Fakat
Daha fazlasını istemeyin. Ne ölüm, hatta ne de siz
Onu sevdiğimi söyleyemezsiniz bana,
Çünkü yalnızca sizi seveceğim daima.”
Ah! Nedir bu yazdığı! Haberim yok mu sanıyor?
Beni nasıl sevdiğini bilmiyor muyum ben?
Böyle mi diyalıyor sözlerimi?
Beni mi kandırmak gerek, Roksan’ı mı?
Yine ne korkulara düşürdü beni!
Gözler görmez olmuş; kıskançlık yılan gibi!
O yalan sözlere, o bastıramadığım kuşkuya
Uymalı mıydı, yoksa konuşmalı mı?
Her şey olmuştu; umduğumdan çok daha hoşnut,
Sevilmekteydim, mutluydum; Roksan da hoşnut.
Zaire, yine oraya gitmenin yolunu bul.
Söyle onu avutsun. Bu sözler yetmez bana;
Diliyle, gözüyle onu sevdiğini söylesin.
İnandırсын sonunda! Ah, elimde olsa da
Gözyaşarımla bu isteksizliğini ateşleyip
Sözlerine kendi duyduğum aşkı katabilsem!
Yalnız, daha başka tehlikelere düşürürüm belki.

ZAİRE

Roksan size doğru geliyor.

ATALİDE

Aman, mektubu saklayalım!

SAHNE II

ROKSAN, ATALİDE, ZATİME, ZAİRE.

ROKSAN, *Zatime*'ye.

Gel. Buyruğu aldım. Onu ürkütmeli.

ATALİDE, *Zaire*'ye.

Git, koş; çalış onu kandırmaya.

SAHNE III

ROKSAN, ATALİDE, ZATİME.

ROKSAN

Efendim, ordugâhtan haberler aldım.
Orada olup bitenleri biliyor musunuz?

ATALİDE

Ordugâhtan bir köle geldiğini söylediler.
Üst yanı bilmediğim bir giz.

ROKSAN

Murat pek hoşnut: talih yar oldu;
Bağdat şimdi onun egemenliğine girmiş.

ATALİDE

Nasıl, efendim, Osman...

ROKSAN

Yanlış biliyormuş.
O gittikten sonra yola çıkmış bu köle.
Olan oldu.

ATALİDE, *kendi kendine.*

Ne aksilik!

ROKSAN

Daha kötüsü,
Onu gönderen padişah da arkasından yola çıkmış.

ATALİDE

Acem ordusunu kollamak gerekmiyor muydu?

ROKSAN

Hayır, efendim. İvedi geliyor bu yana.

ATALİDE

Size çok acıdım, efendim. Yapmak
İsteklerinizi çabuk tamamlamak gerek!

ROKSAN

Utku kazanmış padişaha karşı durulmaz artık.

ATALİDE, *kendi kendine.*

Tanrım!

ROKSAN

Zaman, öfkesini gidermedi.
Son kararı benim elimdedir.

ATALİDE

E, ne yazıyor?

ROKSAN

Kendiniz okuyun.
Yazıyı da bilirsiniz, mührü de.

ATALİDE

Acımasız Murat'ın yazısıdır bu.

(Okur.)

“Bağdat yok edici pençeme girmeden önce
Size kesin buyruklarımı bildirmiştim.
Başegmenizden kuşku duymak istemem.
Sanırım ki artık Bayazıt sağ değildir.
Bağdad'ı egemenliğime girmiş olarak bırakıyorum.
Buyruğumun gereklerini yine anımsatırım.
Kendi canınızı sakınmak isterseniz
Sizi, o baş elinizde göreyim.”

ROKSAN

Nasıl?

ATALİDE

Gözyaşlarını sakla, talihsiz.

ROKSAN

Ne dersiniz?

ATALİDE

Öldürme isteğinde diretiyor.
Fakat uğraştığı şehzadeyi kimsesiz sanıyor.
Ona, sizi ona yaklaştıran sevdadan,

Sizinle Bayazıt'ın bir tek can olduğunuzdan,
Gerekirse sizin öleceğinizden haberi yok...

ROKSAN

Ben mi, efendim?
Onu kurtarmak isterdim. Nefret edemem ondan.
Fakat...

ATALİDE

Nedir? Neye karar verdiniz?

ROKSAN

Buyruğu yerine getirmeye.

ATALİDE

Yerine getirmeye mi?

ROKSAN

Böyle bir tehlike içinde ne yapılır?
Öyle gerekiyor.

ATALİDE

Sizi seven bu zarif şehzade
Size bağladığı yaşama veda mı edecek?

ROKSAN

Çaresiz. Zaten gereken buyruklar da verildi.

ATALİDE

Ah! ölüyorum!

ZATİME

Düşüyor, sanki can çekişiyor.

ROKSAN

Haydi, yandaki odaya götürün.
Bakışlarına, sözlerine dikkat edin.
Hele o sinsî sevdalarının belirtilerine.

SAHNE IV

ROKSAN, *yalnız*.

Rakibim sonunda açığa vurdu kendini.
Buymuş demek güvendiğim kadın!
Altı aydır inanıyordum ki gece gündüz
Benim sevdamı desteklerdi ateşle.
Oysa altı aydan beri benmişim
Onunkini sürekli destekleyen!
Benmişim ona tatlı görüşmeler
Düzenlemenin yollarını arayan,

Hatta birçok kez kendiliğimden
Yaşatan ona ömrünün en tatlı anlarını.
Fakat bu kadarla kalmaz. İhanetinde
Başarılı olmuş mu, olmamış mı,
Onu anlamalı. Fakat öğrenecek ne var daha?
Karayazım yüzünde yazılı değil mi onun?
Kendini yitirmesinde görünmüyor mu
Üzgün bir gönlün sevgilisinden hoşnutluğu?
Benim düştüğüm kuşkulara düşmediği için
Tek korktuğu, onun ölümüdür.
Her neyse, devam! O da benim gibi
Yalancı belirtilere kapılabilir
Bir tuzak kuralım, Bayazıt kendini açığa vursun.
Ama bu kadar alçalmak da yakışmaz!
Böylece sıkılarak, utanarak
Kendimi gözünde küçük düşüreceğim.
O da benim düzenlerimi sezip boşa çıkarabilir.
Zaten emir bekliyor, paşa da, haberci köle de.
Karar vermeli, bekliyorlar. Daha iyisi
Gördüklerimi görmemiş olmalı.
Sevdalarını boş yere karıştırmayalım;
Çileden çıkaralım o iyilik bilmezi; talihi deneyelim.
Benim sayemde tahta çıkarsa
Bakalım onu kurtaran gönlü aldatacak mı,
Benden gördüğü iyiliği eğer
Rakibimle paylaşmaya cesaret ederse
Herhalde rakibi de, dostunu da
Cezalandırmak fırsatını bulurum bir gün.
O haini gözümden kaçırmayıp

Elbette Atalide ile başbaşa ele geçiririm,
Ve bir hançerle her ikisini vurarak
Birbirine kavuşturur, sonra kendimi vururum.
İşte, hiç kuşkusuz, alacak önlem.
Bilmezlikten gelelim.

SAHNE V

ROKSAN, ZATİME.

ROKSAN

Ne haber getirdin,
Zatime? Bayazıt seviyor muymuş onu?
Sözlerinden ne öğrendin? Birlikte miymişler?

ZATİME

Hiç konuşmadı. Daha baygın yatıyor
Efendim; henüz can vermediği
Yalnızca iniltilerden anlaşılmakta.
Neredeyse can verecekmiş sanki.
Ayıltmaya çalışan cariyeleriniz
Daha rahat olsun diye göğsünü çözdüler;
Ben de onlara yardım ederken
Göğsünde saklı şu mektubu buldum.
Sevdiğiniz şehzadenin yazısıydı.
Getirmek yerinde olur diye düşündüm.

ROKSAN

Ver... Bu ürperme nedir? Bu kâğıt parçası
Niçin titretiyor beni, buz kesiyor?
Belki yazarken beni kastetmemiştir.
Belki de... Okuyalım, görelim düşüncesini:
“...ne ölüm, hatta ne de siz
Onu sevdiğimi söyletemezsiniz bana,
Çünkü yalnızca sizi seveceğim daima.”
İşte sonunda öğrendim ihaneti!
Beni nasıl bir büyüyle etkilediklerini görüyorum!
Sevgimin buymuş demek ödülü!
Bağışladığım cana layık değilmişsin alçak!
Ah! Geniş soluk aldım! O hainin,
Kendi oyununu kendi ortaya çıkarması ne tatlı!
Öfkem şimdi dindi: boş işlerle uğraşacağıma
Artık öç güdeceğim yalnızca.
Ölsün: Öç alalım. Yetişin, tutun!
Cellat sürüsü hazırlansın
Onun gibi zavallıları yok eden
İlmiği takmaya. Koş, Zatime, kızgınlım:
Hizmet et tersini göstermesine!

ZATİME

Ah, efendim!

ROKSAN

Ne var?

ZATİME

Efendim,
Bu haklı öfkeniz içinde acap
Haddim olmıyarak bir söz desem mi?
Gerçi Bayazıt layık değil yaşamaya,
Hakkı cellada teslim edilmektir.
İyilik bilmezsin biri ama, sanırım ki
Murat'tan çekinmeli ondan ziyade.
Hain bir casusun ona, bu yeni sevdanızın
Haberini götürmediği ne belli?
Bilirsiniz, onunki gibi gönüller
Kırılınca bir daha kazanılmaz.
Ve böyle durumlarda, ilgileri
En çok ölüme gösterir kendisini.

ROKSAN

Ne küstahça, ne açımasız oynadılar
Her ikisi benim bu saflığımla!
Onlara inanmaktan hoşlanıyordum.
Hain, kendisi de aldanmaktan korkan
Bu gamlı gönlü aldatmakla
Öyle büyük bir utku kazanmış değilsin.
Ben ki, gururlandığım bu durumumda,
Çevrildiğin ölüm tehlikeleri yerine
Sana tatlı mutluluk anları yaşatmak için
Herkesten önce karayazından kurtardım;

Bunca himmetten, ateşli ilgiden sonra
Beni sevdiğini hiçbir zaman söyleyemeyeceksin!
Ama ne diye anımsıyorum bunları?
Mutsuz, ağlıyorsun! Ah! kendini sanki
Yok etmeye niyetli gibi, onu görmeyi
Aklına koyduğun gün ağlayacaktın sen!
Ağlıyorsun, fakat seni aldatmaya hazır o hain
Seni oyalayacak sözleri tasarlıyor.
Rakibine yaranmak için canını korumakta...
Öleceksin, hain!.. Ne, daha burada mısın?
Git, Ben de gideyim, hemen.
Benim, idamıyla uğraştığımı görsün
Ve kardeşinin buyruğuyla ihanetinin
Kanıtını göstereyim, Sen de o kadını burada tut.
Ölürken onun çığlıklarını işitsin veda yerine.
Onu iyi kolla, yaşaması gerek öfkeme.
Sevgilisi için o kadar duyarlı bir yürek
Taşıyıp, ölecek diye ölüm derecesine gelen
O kadına az sonra Bayazıt'ın ölüsünü göstermek,
Gözlerini ölünün üzerine dikilmiş görmek,
Benim yüzümden tattıkları zevkleri tatmak
Öçlerin en tatlısı olacak.
Git, Onu burada tut, Hele ağzını açma.
Ben... Kim beni işimden alıkoymaya gelen?

SAHNE VI

ROKSAN, AHMET, OSMAN.

AHMET

Nedir yaptığınız efendim? Ne işlerle
Harcıyorsunuz böyle bir günün zamanını?
Bir araya topladığım hemen bütün İstanbul halkı,
Elebaşların korkusundan kendi de kaygılandı.
Onlar da, adamlarım da isteklerini anlatmak için
Vereceğinizi söylediğiniz işareti bekliyorlar.
Nasıl oluyor da bu sabırsızlık karşısında
Sarayda koyu bir sessizlik sürüp gider?
Kararınızı bildirin efendim; ve, gecikmeden...

ROKSAN

İçiniz rahat etsin. Bildireceğim kararımı.

AHMET

Bakışınızın, sesinizin sertliği
Bana büsbütün tersini söylemekte.
Ne? Demek, engelleri yenemeyen aşkıyorsunuz...

ROKSAN

Bayazıt hainin biri. Çok bile yaşadı.

AHMET

O mu?

ROKSAN

Bana da; size de ihanet etti.
Her ikimizi aldatıyordu.

AHMET

Nasıl?

ROKSAN

Uğrunda
Giriştiğimiz bütün işlerin hiçbirine
Bile layık olmıyan o Atalide...

AHMET

Sonra?

ROKSAN

Okuyun. Bu kadar küstahlık üzerine
Bir haini korumak uygun mu, karar verin.
Utku kazanmış olarak dönen Murat'ın
Haklı buyruğuna boyuneğmek yeğdir.

Hain bir suç ortağını üzülmeden teslim edip
Hemen öldürterek padişahı hoşnut eyleyelim.

AHMET, *mektubu geri vererek.*

Evet, mademki iyilik bilmez bu derece aşağılıyor
Beni, öcünüzü almaya hazırım ben de.
Suçunun bize vurduğu namus lekesini
Bırakın ben temizleyeyim her ikimiz için
Yolu gösterin, atlayım.

ROKSAN

Durun.
Hainin ayıbını yüzüne vurmak isterim.
Zevk alacağım şaşırıldığını, utandığını görmekten.
Öcümü ivedi alırsam almamış gibi olurum.
Her şeyi hazırlayacağım. Siz de gidin
Toplanmış olan adamlarınızı hemen dağıtın.

SAHNE VII

AHMET, OSMAN.

AHMET

Dur. Az daha kalmalıyım burada Osman.

OSMAN

Ne! Sevdanız sizi nerelere sürüklüyor!

Öcün bu kadarı yetmez mi?
Bir de ölümüne tanık mı olacaksınız?

AHMET

Ne demek istiyorsunuz? Çocukça bir öfkeye
Düşeceğimi sanacak kadar saf mısınız?
Ben mi kıskanıyordum? Keşke o sezgi yoksunu
Bayazıt
Beni aldatırken, yalnızca beni gücendirseydi!

OSMAN

Öyleyse efendim, niçin onu koruyacak yerde...

AHMET

Roksan'ın beni dinleyecek hali var mı?
Onun yanına vardığımda görmedin mi ki
Birlikte ya yok olacak, ya kurtulacaktım?
Bunca düşünüp danışmanın işte uğursuz sonu!
Sezemeyen şehzade! Daha da sezgi yoksunu ben!
Yaşıma, şanıma bakmaksızın bu genç ellere
İsteğini bırakmak yakışır mıydı bana,
Hele bir vezirin kararsız talihini
Sakinmasız sevdalılarının işine bağlamak!

OSMAN

Bırakın, öfkelerini alsınlar birbirlerinden.

Bayazıt ölüme susamış. Kendinizi düşünün.
Amacınızın gizini kim açığa vurabilir,
Sır tutmaya ant içmiş birkaç dosttan başka?
Ölümü padişahın hışmını durduracak.

AHMET

Roksan öfke içinde böyle düşünebilir.
Ama daha uzağı gören, ve uzun zamandır
Padişahların huylarını denemiş olan ben,
Ben ki üç padişah buyruğunda şu saçları ağarttım ve
Benim gibilerin sonuna tanık oldum,
Büyük söylemeyim ama, benim gibilerin
Kurtulursa yalnızca cüretleriyle kurtulduğunu,
Ve öfkelenmiş efendisiyle kul arasında
Kanlı bir ölümden başka bir şey geçmediğini bilirim.

OSMAN

Öyleyse kaçmalı.

AHMET

Demin aklım yatmıştı.
Giriştiğim iş henüz ilerlememişti daha.
Ama gerilemek pek güç olur artık.
Devrilmemize büyük bir görkem verip
Hiç değilse kaçtıktan sonra düşmanlarımın
Ayağına dolaşacak döküntüler bırakmalı.

Bayazıt daha sağ. Şaşacak ne var!
Ahmet onu daha uzaklardan dönderdi.
Bizim, adamlarımız, hatta Roksan hesabına
Kurtaralım tehlikeden istemese bile.
Roksan'ın onu korumak isteyerek,
Öç almaya hazır kolumu nasıl tuttuğunu gördün.
Gönül işlerini pek bilmem; ama bakılırsa
Yüzleşmek istendiğine, ölümü pek kararlaşmamış
Ve henüz vaktimiz olduğuna kefilim ben.
Umutsuz ama hâlâ seviyor Roksan. Görüşecek onunla.

OSMAN

Bu soylu cesaret size ne esinliyor?
Roksan buyurursa gitmeli bu yerden.
Bu saray dopdolu...

AHMET

Evet, ne olduğu belirsiz kullarla
Ki duvarlarının gölgesinde yetişmiş, savaş görmemiştir.
Fakat, Murat'ın bugün unutmuş olduğu
Yiğitliğine, talihini benim talihime
Birlikte çekilmiş sıkıntılar içinde bağlayan sen,
Sonuna kadar hizmet edecek misin öfke ve şiddetime?

OSMAN

Beni üzüyorsunuz efendim. Birlikte ölürüz.

AHMET

Gözüpek askerlerimle adamlarımdan bir alay
Saray kapısında çıkmamızı bekliyor.
Roksan zaten sözlerime güvenmekte.
Sarayda büyüdüm: girdisini çıktısını bilirim.
Bayazıt'ın her zaman nerede bulunduğundan da
haberim var.
Gecikmeden gidelim. Öleceksem
Bir vezir gibi öleyim. Sen de, Osman
Benim gibi bir adamın nedimi gibi öl.

BEŞİNCİ PERDE

SAHNE I

ATALİDE

Arıyorum ama boşuna, bir yerde yok.
Talihsiz ben! Nasıl yitirdim acap?
Tanrım, nasıl olur da sevgilimin
Bu günde bu kadar tehlikeye düşmesine razısın?
Çilem yetmiyormuş gibi o uğursuz mektubu
Rakibimin eline neden düşürdün?
Buradaydım. Titrek ellerle sakladım
Onu göğsüme; Roksan geldiği vakit.
Çıkagelmesi üzgün ruhumu perişan etmiş,
Gözdağları, hele sesi şaşırtmıştı beni.
Gücüm kesildi, kendimi yitirdim.
Ayıldığım zaman cariyeleri sarmıştı çevremi.
Şaşkın gözlerle bakınca dağıldılar
Ah! Yardımına koşan kıyıcı eller
Haince yardımınızı çok pahalıya sattınız!
Ve sizsiniz mektubu onun eline veren.

Şimdi düşüncesi ne amaçlar güdüyor?
En önce kimden alacak öcünü?
Kimlerin kanıyla doycaktır acaba?
Ah! Ya öldü, ya ölüyor Bayazıt!
Bu aralık beni tutup kapatıyorlar.
Kapı açıldı, ne olduğunu anlayacağım.

SAHNE II

ROKSAN, ATALİDE, ZATİME.

ROKSAN, *Atalide* 'ye.

Çıkın.

ATALİDE

Bağışlayın, şaşırdımdı...

ROKSAN

Çıkın dedim size; söz istemem.
Nöbetçiler! Tutun bunu!

SAHNE III

ROKSAN, ZATİME.

ROKSAN

Her şey hazır Zatime.
Orhan'la cellatlar kurbanlarını bekliyor.
Fakat şimdi bile talihi elimde.
Burada alıkoyabilirim. Ama çıkarsa ölecek.
Geliyor mu?

ZATİME

Evet, köleden biri peşimden getiriyor.
Yakında neye uğrayacağını bilmeyerek,
Sizi aramak için dairesinden
Telaşla çıkıyormuş gibi geldi bana.

ROKSAN

Korkak, ne denli aldatırlarsa azdır sana!
Gözüne görünmesini nasıl kabul edersin?
Sözlerinle başa çıkacağını mı sanıyorsun?
Teslim olsa bile bağışlayabilir misin?
Öç alman gecikecek miydi böyle?
Karşılaştığın aşağılama yetmedi mi sana?
Bu katı yürekle uğraşacağımıza
Ne diye öldürtmüyoruz? İşte geliyor.

SAHNE IV

BAYAZIT, ROKSAN.

ROKSAN

Size boş yere sitemde bulunmayacağım.
Vakit az: sözle yitiremeyiz.
Sizi kayırdığımı biliyorsunuz; yani sağsınız;
Söyleyeceğimde de bilmediğiniz bir şey yok.
Bütün sevgimle birlikte sevdiremediysem
Kendimi, yakınmıyorum. Oysa
Aşkım olsun, gösterdiğim iyilik olsun, etkilemeseler
bile,
Güzelliğin yerini tutmalıydı gözünüzde.
Fakat bu kadar sevgime, güvenmeme karşılık
Minnet yerine alçakça yollara saparak, uzun zaman
Beni sever gibi görünmenize şaşmaktayım.

BAYAZIT

Ben mi, efendim?

ROKSAN

Sen, evet. Benden hoşlanmadığını
Yadsıyacak mısın, bilmiyor muyum sandın?
Sahte kisvelere bürünerek amacın
Başkasına verdiği gönlünü benim göstermek,

Ve, Atalide için duyduklarımı
O yalancı dilinle bana söylemek, değil mi?

BAYAZIT

Atalide mi? Allah Allah! Kim dedi ki...

ROKSAN

Şu yazıya bak da, hain, yadsı sözünü.

BAYAZIT, *mektuba baktıktan sonra.*

Başka sözüm yok. İçten gelmiş bu yazıda
Mutsuz bir sevdanın bütün gizi var.
Size bin kez açmak istediğim
Bir gizi öğrenmiş oldunuz artık.
Seviyorum, doğrusu bu. Siz de, umutlarımı
uyandırarak;
Bu ilginizi bildirmeden çok daha önce
Çocukluktan beri bir aşkla dolu gönlüm
Başka her türlü isteğe kapanmış bulunuyordu.
Gelip bana hem yaşamayı önerdiniz, hem saltanatı;
Sevginiz de -bağışlamanıza sığınarak diyeyim-
Ettiğiniz iyiliklere güvenerek
Benim duygularıma bel bağlar oldu.
Yanıldığınızı anladım ama ne gelirdi elimden?
Yanlış düşüncelerinizden hoşlandığınızı da gördüm.
Hırslı bir gönlü nasıl çeker taht!
Böyle bir iyilik karşısında gözlerim açıldı.

Tutsaklıktan kurtulmak gibi mutlu bir fırsatı
Minnetle derhal, hiç gecikmeden kabul ettim.
Hele ya kabul etmek vardı ya ölmek;
Hele bunu öneride o kadar coşkulu olan sizin
Geri çevrilmekten başka korkunuz da yoktu.
Hatta bu yüzden tehlikeye düşebilirdiniz,
Beni görmeye cüret ettikten sonra
Geri dönmek daha da tehlikeli olurdu.
Fakat kendi sızlanmalarınız da kanıtlar
Sizi yalancı sözler vererek aldatmadığımı.
Sıkıntıdan, üzüntüden sustuğum vakit
Bana nasıl sitem ettiğinizi anımsayın.
Himmatinizle şan ve yükselmem yaklaştıkça
Gamlı gönlüm pişmanlıkla kıvranıyordu.
Bununla birlikte Tanrı tanığımdır ki
Devinimsizlikle kararsızlık aramıyordum.
Umduğum sonuca kavuşarak
Bana minnet borcumu ödemek nasip olsaydı,
İyiliğinize karşılık, şanınıza layık
O kadar yüksek aşamaya çıkarırdım sizi
Belki siz bile...

ROKSAN

Ne yapabilirsin?
Gönlünü vermeden nasıl hoşnut edebilirsin beni?
Nedir beslediğin bu boş istekler?
Unuttun mu yoksa kim olduğumu benim?
Burada ben egemenim; canın elimde;
Murat devleti bile bana emanet etti;

Sultanım, ve yalnızca bana bağılı bir yüreğın de
Sultanıyım -ki senden beklemişim bunu.
Eriştığım bu en yüksek aşamada
Neydi o bana hazırladığın alçaklık?
Tahta çıkardığım bir hainin yüzüne bakmadığı
Bir mutsuz, yahut rakibemin cariyesi,
Binlerce zavallının durumuna düşmüş,
Sürünecektim demek buralarda?
Bırakalım şu boş lafları; beni sıkma artık.
Son sözümdür: Yaşamak, saltanat sürmek ister misin?
Padişahın buyruğı elimde; fakat kurtarabilirim seni.
Pek az vakit kaldı. Konuş.

BAYAZIT

Ne yapmalı?

ROKSAN

Rakibem burada. Hemen gel benimle.
Cellatların elinde can vermesini gör.
Şanına set çeken bir sevdadan kurtulup
Gönlünü ver bana. Zaman her şeyi onarır.
Yolu budur, isteğın varsa kurtulmaya.

BAYAZIT

O yolu tutarsam cezanızı vermek için tutarım,
Böyle bir öneriden duyduğum nefreti

Saltanatın her yanına duyurmak için.
Ama öfkeye yenilirsen böyle,
Canına kıymaya büsbütün azmedeceksiniz!
Onun taşkınlıklarında payı yok,
Ne de aşkımda, hatta ne de işlediğimde.
Kıskançlık öğüdü vermek şöyle dursun
Size teslim olayım diye yalvarıyordu.
Evet, onun erdemi benim günahıma katılmadı.
Haklı bir öfkeye gerekiyorsa uyun,
Murat'ın buyruğunu yerine getirin derhal;
Fakat sizden nefret duymadan öleyim bari.
Murat onu benimle birlikte mahkûm etmedi.
Kıymayın bir talihsiz cana
O kadar iyiliğinize şunu da katın
Efendim. Eğer bir gün olsun sevdiyseniz beni...

ROKSAN

Çıkın.

SAHNE V

ROKSAN, ZATİME.

ROKSAN

Son görüşündür beni, hain. Artık
Layık olduğun sonla buluşacaksın.

ZATİME

Atalide ayaklarınıza kapanmak istiyor,
Bir dakika kendisini dinlemeniz ricasında.
Sizi kendinden çok ilgilendiren
Önemli bir giz verecekmiş efendimize.

ROKSAN

Gelsin. Sen de Bayazıt'ın peşinden git.
Vakit olunca da sonucu gel bildir.

SAHNE VI

ROKSAN, ATALİDE.

ATALİDE

Artık aldatacak değilim efendim sizi,
İyiliğinize de hainlik etmeyeceğim.
Utaniyorum; öfkenize hak kazandım.
Günahımla, gönlümlle ayaklarınıza kapanıyorum.
Evet, efendim, sizi aldattığım doğrudur.
Yalnızca aşkımın derdine düşmüş,
Bayazıt'ı görünce, sözünüzü dinleyecek yerde
Her sözümle aldatmaktan başka iş görmедim size.
Çocukluktan beri severdim. O zamandır
Ruhunu kazanmaya uğraşmışımdır.
Annesi, bugünlerin geleceğini sezemeyip,
Bizi birleştirerek başını yaktı onun.

Sonra siz sevdiniz. Benim gönlümdekini anlayarak
Yahut saklayarak gönlünüzdekini,
Benden çekinseydiniz, yazı dönerdi sizlere!
Onu bağışlatmak için karalamıyorum kendimi.
Benimle birlikte huzurunuzda yere kapanarak
Damarlarımıza geçen temiz kanlarına bağışlanma
isteyen

Atalarım ulu Osmanoğullarının başı için,
Gökte durumumu gören Tanrı için
Ant içerim ki Bayazıt en sonunda
Gönlünü bunca olgunluğunuza bağlayacaktı.
Kıskandım; bunun önüne geçmek
Fırsatlarının her birini de kollayarak,
Ağladım, sitem ettim, öfkelendim,
Arada bir annesini de anımsattım;
Bugün bile, ki günlerin en uğursuzudur,
Size umut vermesini ayıpladım;
Kanıma gireceğini söyleyerek,
Onu durmadan üzdüm, çileden çıkardım;
Ve sonunda zorla kendime bağlayıp
Onun benimle yok olmasına neden oldum.
Ama iyiliğinizin sonu gelmemeli.
Onun soğuk durmasına önem vermeyin:
Ben zorlamıştım. Kırdığım bağlar
Ben yok olunca yine birleşir.
Günahımın cezası da ne olursa olsun,
Haklı bir ölümü siz buyurmayın.
Onun üzgün gönlüne de görünmeyin
Benim kanımla bulanmış ellerinizle.
Henüz pek yumuşak bir yüreği esirgeyin;

Bırakın kendim belirleyim sonumu.
Ölümüm bu yüzden gecikmez, efendim;
Siz de ölümümle kurulmuş bir mutluluğu tadın;
Sizi sevecek olan bir kahramanı tahta çıkarın.
Ben ölmesini bilirim. Siz de canını koruyun onun.
Haydi, efendim, buyrun. Siz dönmeden
Aşkınızı bir rakipten kurtarmış olurum.

ROKSAN

Çoktur bana bu kadar özveri.
Kendimi bilirim, efendim, bana düşeni de.
Sizi ayırmak değil, çözülmez bağlarla
Birleştirmek niyetindeyim her ikinizi bugün.
Neredeyse ona yine kavuşacaksınız.
Kalkın. Zatime ne ister? Pek heyecanlı geliyor.

SAHNE VII

ROKSAN, ATALİDE, ZATİME.

ZATİME

Aman, yetişin efendim; görünün, yoksa
Asi Ahmet sarayı eline geçirecek.
Padişahların kutsal ocağını kirleterek
Hain adamları kapılarını zorladılar.
Yarısı dağılıp kaçan kullarınız
Paşanın size hizmet mi, ihanet mi ettiğini
kestiremiyor.

ROKSAN

Hainler, ah! Gidip yola getirelim onu.
Sen de Şu kadını bekle; yoksa canına kıyarım.

SAHNE VIII

ATALİDE, ZATİME.

ATALİDE

Ah! Tanrı'dan hangisine acıma isteyeyim?
Hiçbirinin meramını bilmiyorum ki.
Roksan'ın gizini bana bildir demem,
Zatime, fakat durumuma acırsan eğer
Söyle bana, Bayazıt'ın ne yaptığını!
Gördün mü? Canı artık tehlikede değil mi?

ZATİME

Durumunuza acımdan başka elimden ne gelir.

ATALİDE

Ne? Roksan öldürecek mi onu?

ZATİME

Hiçbir şey söyleyemem efendim.

ATALİDE

Daha sağ mı, söyle, başka istemem.

ZATİME

Söyleyemem, baş elden gider.

ATALİDE

Yeter, ah,acımasız! Tamam et, elinle
Bağlılığına dair yeni bir işaret ver!
Susmanla perişan ettiğin yüreği yırt,
Amansız bir cariye'nin inançsız cariyesi,
Almak istediği canı sen al daha tez!
Onun hizmetine layık olduğunu göster.
Boş yere tutarsın beni; hemen
Gidip göreceğim onu, yahut da öleceğim.

SAHNE IX

ATALİDE, AHMET, ZATİME.

AHMET

Aman, Bayazıt ne yapıyor? Nerede bulunur
Efendim? Kurtarmaya vakit kaldı mı?
Sarayı dolandım. Kapıda, yiğit adamlarımın
Yarısı o cesur Osman'ın peşinden yürüdü.
Ötekiler de benimle geldi başka bir yoldan.

Koşuyorum ama hep gördüğüm
korku salmış kölelerle kadınlar.

ATALİDE

Siz ne bilerseniz, benim de bildiğim o kadar;
Fakat şu cariyenin bildiği var.

AHMET

Çekin öfkemden,
Yanıt ver!

SAHNE X

ATALİDE, AHMET, ZATİME, ZAİRE.

ZAİRE

Efendim...

ATALİDE

Ne var, Zaire! Nedir?

ZAİRE

Korkunuz kalmasın: Düşmanınız ölüyor.

ATALİDE

Roksan mı?

ZAİRE

Şaşacaksınız ama, onu öldüren kim?
Orhan'ın kendisi. Orhan öldürdü onu.

ATALİDE

Orhan, ha!..

ZAİRE

Canına susadığımı öldüremedi diye
Roksan'ı kurban etti belki.

ATALİDE

Tanrım, suçsuzları sen korursun!
Bayazıt sağ demek. Koşun ona, paşam!

ZAİRE

Osman daha güzel anlatır size.
Hepsini gördü.

SAHNE XI

ATALİDE, AHMET, OSMAN, ZAİRE.

AHMET

Gözleri yanılmadı mı acap?
Roksan ölmüş mü?

OSMAN

Öldüreni ben gördüm.
Hançerini yüreğinden çıkarıyordu.
Bu kötü işi tasarlayan Orhan,
Ona yok etmek için hizmet ediyordu.
Padişah ise gizliden buyurmuştu ona
Sevdalıların her ikisini öldürmeyi.
O da, bizleri görür görmez dedi ki:
“Padişahınızın fermanına yüz sürün,
İşte mührü, tanırınız elbette;
Hainler, çıkın bu kutsal yerden.”
Bu sözlerden sonra, can çekişen Roksan’ı bırakarak
Bize doğru gelip, Murat’ın o canavara
İki cana birden kıymaya izin verdiği
Buyruğu kanlı elleriyle gösterdi.
Fakat artık, üzüntüden, öfkeden kudurmuş,
Daha uzun dinlemek istemedik onu,
Ve elimizle cezasını vererek
Bayazıt’ın öcünü aldık.

ATALİDE

Bayazıt!

AHMET

Ne diyorsun?

OSMAN

Bayazıt can verdi.
Bilmiyor muydunuz?

ATALİDE

Tanrım!

ZAİRE

Kendinden geçmiş Roksan,
Buralarda yardıma yetişmenizden korkarak
Ölüm ilmiğini geçirtmişti boynuna.
Ah, onu ben de gözümle gördüm,
Belki daha sağdır diye umutlandım;
Fakat iş işten geçmişti. Çevresi
Ölülerle, can çekişenlerle sarılmıştı.
Bunlar, şehzadenin öcünü almak istemiş,
Ama güçleri yetmeyerek ölüm arkadaşlığı etmiştiler.
Olan olmuş, efendim, artık kendimizi düşünelim.

AHMET

Ah ey aksi talih, ne hale koydun beni!
Bayazıt'ın ölümü sizin için ne demektir
Bilirim, sultanım. Bu durumunuzda
Ona umut bağlamış birkaç zavallının
Yardıma da gerek kalmamıştır.
Bu ölüm perişan etti beni. Bu üzüntü içinde

Günahkâr başımı kurtarmak değil de,
Umarsız adamlarıma minnet borcumu ödeyip
Bana bağışladıkları canlarını sonuna kadar
Koruyacağım. Size gelince, kutsal kişiliğinizin
Başka ülkelere sığınmasını isterseniz,
Düşünün, efendim. Saraya egemen olan
Bağlı adamlarım buyruğunuzu bekleyecek.
Bense, bu uygun zamandan yararlanıp
Vücudumun daha gerekli olduğu yere koşuyorum.
Temelleri denizdeki duvarlar dibinde
Sizi gelip bulurum, donanımlı gemilerimde,

SAHNE XII

ATALİDE, ZAİRE.

ATALİDE

Demek oldu sonunda. hilelerimle,
Haksız kuşkularımla, nazlanmalarımle,
Günahlarım yüzünden sevgilimin
Can verdiği, uğursuz günü de gördüm!
Öldüğünü görüp arkasından sağ kalmak
Yetmiyor muydu bana ki, üstelik
Ölümüne asiliğimle de neden oldum!
Sevgilim, benim evet canına kıyan;
Yoksa ne Roksan'dır, ne de padişah!
Benim yalnızca, boynuna doladıkları
İlmiğin ipliklerini dokuyan.
Ölmeden nasıl düşünebiliyorum bunu,

Ben ki daha demin, uğradığın tehlike
Karşısında kendimi yitirmiştim!
Ah! Aşkım yalnızca seni öldürmeye mi yetti?
Yeter artık, yeter. Sadık ellerimle derhal
Öcünü alacak, cezamı vereceğim.
Sen, rahatını bozduğum, şanına kıydığım sen,
Soyunu üretecek olan kahramanlar,
Sen karayazılı ana ki çocukluğumuzdan beri,
Başka bir umutla gönlünü emanet etmiştin bana,
Talihsiz vezir, bezginlik içinde yoldaşlar,
Ve Roxsan sen de, birleşip bana karşı,
Gelin, kendinden geçmiş bir sevdalıyı ezin,
Ve susadığınız öcü alın sonunda.

(Kendini vurur.)

ZAİRE

Efendimiz! Ah! Ölüyor! Ah, Tanrım!
Ben de üzüntümden ölsem onunla birlikte!

Cumhuriyet'in
okurlarına armağanıdır.
Parayla satılmaz.